4002

श्री विजयधर्म
लक्ष्मी ज्ञान मंदिर
आगरा.
BELANGANJ, AGRA

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ अथ प्रातिज्ञासूत्रप्रारम्भः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीगणेशाय नमः॥ ॥श्रीमल्लक्ष्मीवेङ्कटेशाय नमः॥ ॥ अथ प्रतिज्ञामन्त्रब्राह्मणयोर्वेदनामधेयं तस्मिञ्छुक्ले याजुषाम्नाये माध्यन्दिनीयके मन्त्रे स्वरप्रक्रिया ह्यनुदात्तो मूर्ध्न्युदात्तः श्रुतिमूलेस्वरितः एवं जात्यादयोभिहिता ब्राह्मणे तूदात्तानुदात्तौ भाषिकस्वारौता नस्वराणि छन्दोवत्सूत्राणि ॥ १ ॥ अथान्तस्थानामाद्यस्य पदादिस्थस्यान्यहलसंयुक्तस्य संयुक्तस्यापि रेफोष्मान्त्याभ्यामृकारेण चाविशेषेणादिमध्यावसानेषूच्चारणे जकारो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

च्चारणं द्विर्भावेप्येवमथापरांतस्थस्यायुक्तान्यहलःसंयुक्तस्योष्म
ऽक्ककारे रेकारसहितोच्चारणमेवं तृतीयांतस्थस्य क्वचिद्दकारस्यतु
संयुक्तासंयुक्तस्याविशेषेण सर्वत्रैवमथान्त्यस्यान्तस्थानां पदादि
मध्यान्तस्थस्य त्रिविधं गुरुमध्यमलघुवृत्तिभिरुच्चारणमथो मू
र्द्धन्योष्मणोऽसंयुक्तस्य टुमृतेसंयुक्तस्य च खकारोच्चारणमध्य
यनादिकर्मस्वर्थवेलायां प्रकृत्या ॥ २ ॥ अथानुस्वारस्य॑इत्यादे
शः शषसहरेफेषु तस्य त्रैविध्यमाख्यातं ॅह्रस्वदीर्घगुरुभेदैर्दीर्घा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्परो ऽहस्वो ऽहस्वात्परो दीर्घो गुरौ परेगुरुः परसवर्णेषत्प्रकृत्या चान्यत्र विसर्गेष्वीषद्विरामः पदाद्यस्य संयुक्ताकारस्येषद्दीर्घता च भवतीषद्दीर्घता च भवति ॥ ३ ॥ ॥ इति कात्यायनपरिशिष्टसूत्रं समाप्तम् ॥ ॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ छ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ अथ या[illegible]शिक्षाप्रारम्भः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथातस्त्रैस्वर्यलक्षणंव्याख्यास्यामः ॥
उदात्तश्चानुदात्तश्चस्वरितश्चतथैवच ॥ लक्षणंवर्णयिष्यामिदैवतं
स्थानमेवच॥ १ ॥ शुक्लमुच्चंविजानीयान्नीचंलोहितमुच्यते ॥ श्याम
तुस्वरितंविंद्यादग्निमुच्यस्यदैवतम्॥ २॥ नीचेसोमंविजानीयात्स्व
रितेसविताभवेत्॥ उदात्तंब्राह्मणंविंद्यान्नीचंक्षत्रियमुच्यते ॥ ३ ॥ वै
श्यंतुस्वरितंविंद्याद्भारद्वाजमुदात्तकम् ॥ नीचंगौतममित्याहुर्गा
र्ग्यंचस्वरितंविदुः ॥ ४ ॥ विंद्यादुदात्तंगायत्रंनीचंत्रैष्टुभमुच्यते ॥

For Private and Personal Use Only

जागतंस्वरितंविद्यादतएवंनियोगतः ॥ ५ ॥ गांधर्ववेदेयेप्रोक्ताः स
प्तषड्जादयःस्वराः ॥ तएववेदविज्ञेयास्त्रयउच्चादयःस्वराः ॥ ६ ॥
उच्चौनिषादगांधारौनीचौऋषभधैवतौ ॥ शेषास्तुस्वरिताज्ञेयाःष
ड्जमध्यमपंचमाः ॥ ७ ॥ षड्जोवेदेशिखंडिः स्यादृषभः स्यादजा
मुखे ॥ गवारंभंतिगांधारंक्रौंचाश्चैवतुमध्यमम् ॥ ८ ॥ कोकिलःपं
चमोज्ञेयोनिषादंतुवदेद्गजः ॥ आश्वश्चधैवतोज्ञेयःस्वराःसप्तविधी
यते ॥ ९ ॥ निमेषमात्रःकालःस्याद्विद्युत्कालस्तथापरे ॥ अक्षरा

त्तुल्ययोगाच्चमतिःस्यात्सोमशर्मणः ॥ १० ॥ सूर्यरश्मिप्रतीकाशा
त्कणिकायत्रदृश्यते ॥ अणवस्यतुसामात्रामात्राचचतुराणवा ॥
॥ ११ ॥ मानसेचाणवंविंद्यात्कंठेविंद्याद्विराणवम् ॥ त्रिराणवंतुजि
ह्वाग्रेनिःसृतंमात्रिकंविदुः ॥ १२ ॥ अवग्रहेतुकालःस्यादर्धमात्राविवि
धीयते ॥ पदयोरंतरेकालएकमात्राविधीयते ॥ १३ ॥क्रचोर्द्वैतुद्विमा
त्रःस्यात्त्रिमात्रःस्यादृगंतके ॥ रिक्तंतुपाणिमुत्क्षिप्यद्वैमात्रेधारयेद्बु
धः॥ १४ ॥एकमात्रोभवेद्ध्रस्वोद्विमात्रोदीर्घउच्यते ॥ त्रिमात्रस्तुप्लुतो

For Private and Personal Use Only

ज्ञेयोऽव्यंजनंचार्द्धमात्रकम् ॥ १५ ॥ विवृतौचावसानेचकचोर्द्धेच
तथापरे ॥ पदेचपादसंस्थानेशून्यहस्तंविधीयते॥ १६ ॥ प्रणवंतुप्लुतं
कुर्याद्वयाहृतीर्मातृकाविदुः ॥ चाषस्तुवदतेमात्रांद्विमात्रांवायसोब्र
वीत् ॥ १७ ॥ शिखीवदतित्रिमात्रांमात्राणामितिसंस्थितिः ॥ वर्णो
जातिश्चमात्राचगोत्रंछंदश्चदैवतम् ॥ १८ ॥ एतत्सर्वंसमाख्यातंया
ज्ञवल्क्येनधीमता ॥ हस्तौतुसंयतौधार्यौजानुभ्यामुपरिस्थितौ
॥ १९ ॥ गुरोरनुमतंकुर्यात्पठन्नान्यमतिर्भवेत् ॥ ऊरुभागेतृतीयेतु

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

करंविन्यस्यदक्षिणं ॥ २० ॥प्रसन्नमानसोभूत्वाकिंचिन्निम्नमधोमु
खं ॥ प्रणवंप्राक्प्रयुंजीतव्याहृतीस्तदनंतरं ॥ २१ ॥ सावित्रींचानु
पूर्व्येणततोवेदान्समारभेत् ॥ कूर्मोङ्गानीवसंहृत्यचेष्टांदृष्टिंदृढंमनः
॥ २२ ॥ स्वस्थःप्रशांतोनिर्भीतोवर्णानुच्चारयेद्बुधः ॥नाभ्याहन्यान्न
निर्हन्यान्नगायेन्नैवकंपयेत् ॥ २३ ॥यथैवोच्चारयेद्वर्णांस्तथैवैतान्स
मापयेत् ॥ निवेश्यदृष्टिंहस्ताग्रेशास्त्रार्थमनुचिंतयेत् ॥ २४ ॥ सम
मुच्चारयेद्वर्णान्हस्तेनचमुखेनच ॥ स्वरश्चैवतुहस्तश्चद्वावेतौयुगप

For Private and Personal Use Only

द्भवेत ॥ २५ ॥ हस्तभ्रष्टःस्वरभ्रष्टोनवेदफलमश्नुते ॥ नकरालोन
लंबोष्ठोनाव्यक्तोनानुनासिकः ॥ २६ ॥ गद्गदोबद्धजिह्वश्चनवर्णा
न्वक्तुमर्हति ॥ प्रकृतिर्यस्यकल्याणदिंतोष्ठौयस्यशोभनौ ॥ २७ ॥ प्र
गल्भश्चविनीतश्चसवर्णान्वक्तुमर्हति ॥ शंकितंभीतमुद्घृष्टमव्यक्तम
नुनासिकं ॥ २८ ॥ काकस्वरंमूर्द्धिगतंतथास्थानविवर्जितं ॥ वि
स्वरंविरसंचैववविश्लिष्टंविषमाहतं ॥ २९ ॥ व्याकुलंतालुहीनंच
पाठदोषाश्चतुर्दश ॥ संहितासारवहुलःपदसंज्ञासमाकुलः ॥ ३० ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्रमसंधिसमाकीर्णोदुस्तरोमंत्रसागरः ॥ ऋक्संहितांत्रिरभ्यस्यय
जुषांवासमाहितः ॥ ३१ ॥ साम्नांवासरहस्यांचसर्वपापैःप्रमुच्य
ते ॥ संहितानयतेसूर्यंपदंचशशिनःपदं ॥ ३२ ॥ क्रमश्चनयतेसूक्ष्मं
यत्तत्पदमनामयं ॥ कालिंदीसंहिताज्ञेयापदयुक्तासरस्वती ॥ ३३ ॥
क्रमेणावर्त्तयेद्गंगांशंभोर्वाणीतुनान्यथा ॥ यथामहान्हृदंप्राप्यक्षि
प्तोलोष्ठोविनश्यति ॥ ३४ ॥ एवंदुश्चरितंसर्वंवेदेत्रिवृतिमज्जति ॥
आम्रपालाशबिल्वानामपामार्गशिरीषयोः ॥ वाग्यतः प्रातरुत्था

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यभक्षयेद्दंतधावनं ॥ ३५ ॥ खदिरश्चकदंबश्चकरवीरकरंजकौ ॥ ए
तेकंटाकिनःपुण्याःक्षीरिणस्तुयशस्विनः ॥ ३६ ॥ तेनास्यकरणेसू
क्ष्मंमाधुर्यंचैवजायते ॥ त्रिफलांलवणाक्तेनभक्षयेच्छिष्यकःस
दा ॥ क्षीणमेधाजनन्येषास्वरवर्णकरीतथा ॥ ३७ ॥ हस्तहीनंतुयो
धीतेमंत्रंवेदविदोविदुः ॥ नसाधयतियजूंषिभुक्तमव्यंजनंयथा
॥ ३८ ॥ हस्तहीनंतुयोधीतेस्वरवर्णविवर्जितं ॥ ऋग्यजुःसामाभि
र्दग्धोवियोनिमधिगच्छति ॥ ३९ ॥ ऋचोयजूंषिसामानिहस्त

For Private and Personal Use Only

हीनानियःपठेत्॥अनृचोब्राह्मणस्तावद्यावत्स्वारंनाविंदति॥ ४० ॥
ज्ञातव्यश्चतथैवार्थोवेदानांकर्मसिद्धये ॥ पठन्मात्रापपाठात्तुपंके
गौरिवसीदति ॥ ४१ ॥ स्वरवर्णप्रयुंजानोहस्तेनाधीतमाचरन् ॥
ऋग्यजुःसामाभिःपूतोब्रह्मलोकमवाप्नुयात् ॥ ४२ ॥ नकुर्वीतपदं
दीर्घंनकुर्वीतविलंबितं ॥ पदस्यगृह्मोक्षौचयथाशीघ्रगतिर्हयः ॥
॥ ४३ ॥ आगमंकुरुयत्नेनकारणंहितदात्मकम् ॥ आस्येनचशयंकु
र्यात्पठन्नान्यमतिर्भवेत् ॥ ४४ ॥ नचास्यमुष्टिबंधीस्यान्नचात्यु

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्तममाचरेत् ॥ चुलुनौकास्फुटोदंडीस्वातिकोमुष्टिराकृतिः ॥ एते
वैहस्तदोषाःस्युःपरशुश्चैवसप्तमः ॥ ४५॥ यथावाणीतथापाणीरि
क्तंतुपरिवर्जयेत् ॥ यत्रयत्रस्थितावाणीपाणिस्तत्रैवतिष्ठति ॥ ४६ ॥
यथाधनुष्याविततेशरेक्षिप्तेपुनर्गुणः ॥ स्वस्थानंप्रतिपद्येततद्वद्ध
स्तगतःस्वरः ॥ ४७ ॥ उत्तानंसोन्नतंकिंचित्सुव्यक्तांगुलिरंजितं ॥
स्वरविद्धंकरंकुर्यात्प्रादेशोद्देशगामिनं ॥ ४८ ॥ अंगुष्ठस्योत्तरेपर्वैत
र्जन्योपरियद्भवेत् ॥ प्रादेशस्यतुसोद्देशस्तन्मात्रंचालयेत्करं ॥ ४९ ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मनुष्यतीर्थीच्चंकृत्वापितृतीर्थादकंव्रजेत् ॥ नामितंकरपृष्ठेतुसुव्य
क्तांगुलिमोक्षणं ॥ ५० ॥ स्वरितेऽन्यंगुलंविद्यान्निपातेतुषडंगुलं ॥ उ
त्थानेतुनवांगुल्यमेतत्स्वरस्यलक्षणं ॥ ५१ ॥ अभ्यासार्थेद्रुतांवृत्तिं
प्रयोगार्थेतुमध्यमां ॥ शिष्याणामुपदेशार्थंकुर्याद्वृत्तिंविलंबितां ॥
॥ ५२ ॥ ऐंद्रीतुमध्यमावृत्तिःप्राजापत्याविलंबिता ॥अग्निमारुतयो
र्वृत्तिःसर्वशास्त्रेषुनिंदिता ॥५३ ॥ मुष्ट्याकृतिर्मकारेतुनकारेतुनखा
ग्रतः ॥ अनुस्वारेंगुष्ठक्षेपऊष्मांतेंगुलिमोक्षणं ॥ ५४ ॥ उदात्तंभुवि

For Private and Personal Use Only

पातेनप्रचयंनासाग्रमेवच ॥ शेषंषडंगुलंविंद्यान्निचितंतुविधीयते
॥ ५५ ॥ षडंगुलंतुजात्यस्यहस्तस्यानुपथस्यच ॥ तच्चतुर्भागमा
त्रंतुहस्तस्तेनैववर्तयेत् ॥ ५६ ॥ ककारांतेटकारांतेङणेचांगुलिना
मये ॥ पंचांगुल्यमकारेतुतकारेकुंडलाकृतिः ॥ ५७ ॥ ऊर्ध्वक्षेपा
च्चयोष्माचअधःक्षेपाच्चयोभवेत् ॥ एकैकामुत्सृजेद्धीरःस्वरितेतू
भयंक्षिपेत् ॥ ५८ ॥ अंगुष्ठाकुंचनंलब्धौअनुस्वारेत्वपाॅरसं ॥
दीर्घेरंगेचतर्जन्याःप्रसारःपरिकीर्तितः ॥ ५९ ॥ तर्जन्यंगुष्ठयोःस्प

शेष्प्युदात्तंप्रतिविद्यते ॥ नीचंतुमध्यमंकुर्याच्छेषंनीचतरंक्रमात् ॥
॥ ६० ॥ स्वरितंयद्भवेत्किंचिद्रुकारसहसंयुतं ॥ ऊष्माणंतद्विजानी
यान्निक्षिपेदुभयोरपि ॥ ६१ ॥ स्वरितसंज्ञेचनिक्षिप्तेसंयोगोयत्रदृ
श्यते ॥ द्विमात्रिकेभवेदेकमात्रिकेतूभयंक्षिपेत् ॥ ६२ ॥ जात्येच
स्वरितेचैववकारोयत्रदृश्यते ॥ कर्तव्यस्तूभयोःक्षेपोवायव्यइति
दर्शनं ॥ ६३ ॥ शृंगवद्वाथवत्सस्यकुमारीकुचयुग्मवत् ॥ उभक्षेप
स्वरोयत्रसविसर्गउदाहृतः ६४ ॥ विसर्गांतस्वरोयत्रस्वरितोयत्रदृश्य

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ते।दीर्घश्चैवतुकारश्चतत्रोभक्षेपउच्यते॥६५॥त्रिविधस्तुभवेदूष्माप्र
चितावलकातरा ॥ स्वरितेप्रचितावियान्निपातेबलकांविदुः ॥
॥ ६६ ॥ उत्थानेतुतथातारारताभिस्त्रिभिरूष्मभिः ॥ मात्रामात्रां
विदित्वातुततःक्षेपंप्रयोजयेत् ॥ ६७ ॥ अक्षरंभजतेकाचित्काचिद्वि
त्तेप्रतिष्ठितं ॥ समानेजातिकाकाचित्काचिदूष्माप्रदायिका ॥
॥ ६८ ॥ यथाबालस्यसर्पस्यउच्छ्वासोलघुचेतसः ॥ एवमूष्माप्रयो
क्तव्याहकारःपरिवर्जितः ॥ ६९ ॥ विवृतिंप्रत्यययाऊष्मांप्रवदंतिम

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नीषिणः ॥ तामेवप्रतिषेधंतियथाआईऊएइतिनिदर्शनं ॥ ७० ॥
अष्टौस्वरान्प्रवक्ष्यामितेषामेवतुलक्षणं ॥ जात्योभिनिहितक्षैप्रप्र
श्लिष्टश्चतथापरः ॥ ७१ ॥ पादवृत्तस्तथाभाव्यइतिस्वराः ॥ एक
पदेनीचपूर्वःसयवोजात्यः ॥ एकपदइत्याह ॥ ७२ ॥ नीचपूर्वःस
यकारवकारौवाजात्यः स्वरितोभवति ॥ यथाजात्यंमनुष्यानि
ति ।सुध्येति। चम्वीव । धान्यं।कन्याइव । स्वः। वीर्यं ।एवंह्याह
यानिचान्यानीदृग्लक्षणानिपदानिभवंति ॥ एओआभ्यामुदात्ता

For Private and Personal Use Only

श्यामकारोरिफितश्चयः ॥ अकारोयत्रलुप्येततंचाभिनिहितंविदुः ॥ ७३ ॥ यथा कुक्कुटः असि । कुक्कुटोसि । वेदःअसि । वेदोसि । भागःअसि।भागोसि।मारुतःअसि।मारुतोसि।श्वात्रःअसि ।श्वात्रासि तेअप्सरसाम् । तेप्सरसाम् । ते अवंतु । तेवंतु । कःअसि कोसि । सः अहं । सोहं ।एवर्ठहियानिचान्यानिर्दृग्लक्षणानिपदानिभवंति॥ इउवर्णौयदोदात्तावापद्येतेयवौक्वचित् ॥ अनुदात्तेपदेनित्यंविंद्यात्क्षैप्रस्यलक्षणम् ॥ ७४ ॥ यथा त्रि अंबकम् । त्र्यंबकम् । द्रु अन्नः । द्र

या० न्नः । वीडु अंगः। वीड्वंगः । वाजी अर्वन् । वाज्यर्वन् । एवछंद्या शि०
११ हयानिति ॥ इकारोयत्रदृश्येतइकारेणैवसंयुतः ॥ उदात्तश्चानुदात्ते
नप्रश्लिष्टोभवतिस्वरः॥ ७५ ॥ अभि।इन्धताम्।अभीन्धताम्।
अभि। इमं। अभीमं। वि। इहि। वीहि। स्रुचि। इव। स्रुचीव।चम्वी
इव। चम्वीवेति। एवछंद्याहयानिचान्यानि । उदात्तपूर्वंयत्किंचि
च्छंदसिस्वरितंपदं॥एषसर्वबहुस्वारस्तैरोव्यंजनउच्यते॥७६ ॥इडे ११
। रंते। हव्ये। काम्ये। चंद्रे। ज्योते॥ अदिति। सरस्वती । महि। वि

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रुतीतिभवंति । एवछंद्याहयानि० भवंति ॥ अवग्रहात्परोयस्तुस्व
रितःस्यादनंतरं ॥ तैरोविरामंतंविंद्यादुदात्तोयद्यवग्रहः ॥ ७७ ॥ य
थागोमदितिगो । मत् । गोपताविति गो । पतौ । प्रप्रेतिप्र प्र । वितते
तिवि । तता । समिद्धइतिसम् । इद्धः । एवछंद्याहयानि० भवंति ॥
स्वरेतिस्वरितेचैववविवृतिर्यत्रदृश्यते ॥ पादवृत्तोभवेत्स्वारः श्विञ
आदित्येतिनिदर्शनं ॥ श्विञः । आदित्यानां॥श्विञआदित्यानां । पु
त्रः । ईधे । पुत्रईधे । दात्रे । एधि । दात्रएधि । कः । ईम् कईम् । ताः ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अस्य। ताअस्य। एवंछंद्याहयानि०॥उदात्ताक्षरयोर्मध्येभवेन्नीच
स्त्ववग्रहः॥तथाभाव्यंभवेत्कंपंस्तनूनप्त्रेतिनिदर्शनम् ॥ ७८ ॥
यथातनूनप्त्रइति तनू। नप्त्रे। तनूनपादिति तनू। नपात्। तनूनपा
तामिति तनू। नपातम्। एवंछंद्याहयानिपदानिलक्षणानिभवंति ॥
इत्यष्टपदसमाम्नायेवैशेषिकेयाज्ञवल्क्यवचनानांपदानांपाठः स
माप्तः॥ ॥ माध्यंदिनविरोधिस्यात्तथाभाव्यस्तुयः स्मृतः॥ स्वरोनै
वात्रदृश्येताभिन्नोदात्तानुदात्तकौ॥ १ ॥ स्वराःस्पर्शांतःस्थोष्माणः॥

For Private and Personal Use Only

कंठ्य। जिह्वामूलीय। तालव्य । मूर्धन्य। दंत्य । ओष्ठ्य । यमावि
सर्जनीयनिपाताद्याश्चकिंवर्णदैवत्यलिंगाः । स्मराः शुक्लाः नाना
दैवत्याः। स्पर्शाः कृष्णाः । कपिलाअंतस्थाः। ऊष्माणोऽरुणाः ।
नीलायमाः। हरितानासिक्याः ।पीतोनुस्वारः ।रक्तोजिह्वामूली
यः। पीतउपध्मानीयः। श्वेतोविसर्जनीयः ।शबलोरंगः। नीलोनु
नासिक्यः। इत्यंतर्मध्यमयोर्नासिक्यंविद्यात् ॥ द्विरुदात्ताख्याइ
तिस्मृतः ॥ उदमनुदनिपातेश्चाद्येचोपसर्गेनामाख्यातेचोपसर्गानि

For Private and Personal Use Only

पाताश्चेति। किंदैवत्याः। अक्षराणांचकेपुरुषाः। काःस्त्रियः। कानि
नपुंसकानिइत्यत्रब्रूमः । कंठ्याआग्नेयाः । अकारादयः ॥ जिह्वा
मूलीयानैर्ऋत्याःककारादयः । ताल्व्याः सौम्याः चकारादयः।
वायव्यामूर्धन्याष्टकारादयः । रौद्रादंत्याःतकारादयः । औष्ठ्या
आश्विन्याःपकारादयः।शेषावैश्वदेवाः। अंइत्येवमादयः । स्वरा
स्तुब्राह्मणाज्ञेयावर्गाणांप्रथमाश्चये ॥ द्वितीयाश्चतृतीयाश्चचतुर्था
श्चापिभूमिपाः ॥ २ ॥ वर्गाणांपंचमावैश्याअंतस्थाश्चतथैवच ॥

ऊष्माणश्चहकारश्चशूद्राएवप्रकीर्तिताः ॥ ३ ॥ शुक्लवर्णानिनामा
निव्याख्यातारोहितामताः ॥ कपिंजलास्तूपसर्गाःकृष्णाश्चैवनि
पातकाः ॥ ४ ॥ भार्गवगोत्राणिनामानिभारद्वाजाआख्याताः ॥
वासिष्ठाउपसर्गास्तुनिपाताःकाश्यपाःस्मृताः ॥ पीतवर्णश्चोपस
र्गौनिपातः कृष्णवर्णकः ॥ सर्वंतुसौम्यमाख्यातंनामवायव्यंदृश्य
ते ॥ आग्नेयस्तूपसर्गःस्यान्निपातोवारुणःस्मृतः ॥ ५ ॥ प्रथमाश्च
तथांतस्थाःस्त्रीलिंगाःपरिकीर्तिताः ॥ शेषाक्षराणिषंढानिप्राहुर्लिंग

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विवेचकाः ॥ ६ ॥ नाम्नामिंद्रोदेवतावरुणःउपसर्गाणामादित्यः सर्वस्याक्षरगणस्यस्वराविसर्जनीयोयमाश्चपुंल्लिंगाः । ङञणनमा यरलवाः स्त्रीलिंगाः । शेषाण्यक्षराणिनपुंसकलिंगानीति ॥सं धिश्चतुर्विधोभवतीति ॥ लोपागमौवर्णविकारः प्रकृतिभावश्चे ति। तद्यथा तत्रलोपोभवति अयक्ष्माः मा अयक्ष्मामा। शतते जाः वायुः शततेजावायुः । तिग्मतेजाः द्विषतः तिग्मतेजाद्वि षतः इतिलोपः ॥ आगमोभवतियथा प्रत्यङ्सोमःप्रत्यक् सोमः

For Private and Personal Use Only

प्राक्सोमः। प्राङ्सोमः अस्मान् सीते अस्मान्त्सीते त्रीन् समुद्रान् त्रीन्त्समुद्रान् इतिआगमः ॥ विकारोभवति आ इदम् एदम् आ इमे एमे आ इष्टयःएष्टयः प्र इषितः प्रेषितः इतिविकारः प्रकृति भावः यथा आशुः शिशानः। युञ्जानःप्रथमम् । अदितिः षोडशा क्षरेण। देवोवःसविता। इतिप्रकृतिभावः ॥ आकाशस्थायथावि द्युत्स्फुटितंमणिसूत्रवत् ॥ एषच्छेदोविवृतीनांयथाबालेषुकर्तरि ॥ ॥ ७ ॥ द्वयोस्तुस्वरयोर्मध्येसंधिर्यत्रनदृश्यते ॥ विवृतिस्तत्रविज्ञे

यायईशेतिनिदर्शनम् ॥ ८ ॥ पिपीलिकापाकवतीतथावत्सानुसा
रिणी ॥ वत्सानुसंसृताचैवचतस्रस्तुविवृत्तयः ॥ ९ ॥ पंचरंगाः प्र
वर्त्ततेघातनिर्घातवज्रिणः ॥ अहरप्रहरोज्ञेयअइउकओइतिनिदर्श
नं ॥ १० ॥ पिपीलिकाआद्यंतदीर्घानाभ्याआसीदितिनिदर्शनम् ॥
पाकवत्युभयोर्र्हस्वाविनइन्द्रेतिनिदर्शनम् ॥ ११ ॥ अंतेचवत्सा
नुसृजतातानेत्यसौओवोढमाश्विनेतिनि० ॥ वत्सानुसारिणीचा
दौदीर्घाताअस्येतिनि० ॥ १२ ॥ कारिणीकुर्विणीचैवहारिणीहारि

णीतिच ॥ तथाहंसपदानामपंचैताःस्वरभक्तयः ॥ १३ ॥ करिणी
रुहयोर्योगेकुर्विणीलहकारयोः ॥ हरिणीरषयोर्योगेहारितंक्रषका
रयोः ॥ १४ ॥ यातुहंसपदानामसातुरेफषकारयोः ॥ हरिणीहरयो
र्विद्यात्कुर्विणीलहकारयोः ॥ १५ ॥ देवंबर्हिरितिकारिणीउपव्हरे
तिकुर्विणी ॥ हरिणींअरेपसइत्याहुर्हारिणीशतवल्हेतिच ॥ १६ ॥
वर्षोवर्षीयतेसीतितथाहंसपदेतिच ॥ स्वरभक्तिंप्रयुंजानस्त्रीन्दोषा
न्परिवर्जयेत् ॥ १७ ॥ इकारंचाप्युकारंचग्रस्तदोषंतथैवच ॥ एत

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ल्लक्षणमाख्यातंयाज्ञवल्क्येनधीमता ॥ १८ ॥ सम्यक्पाठस्यसि
द्ध्यर्थंशिष्याणांहितकाम्यया ॥ अर्धमात्रास्वरंकिंचित्पृथङ्न्यून
मिवोच्चरन् ॥ ऋकारेहकारस्तत्कंठमनसानिच ॥ १९ ॥ नैतत्स्वरि
तपूर्वांगेनापरांगेकथंचन ॥ नस्वरेनचमात्रायांकथंस्वारोविधी
यते ॥ २० ॥ परांगस्यतुयत्पूर्वंपूर्वांगस्यतुयत्परं ॥ उभयार्द्धार्द्ध
संयोगेस्वारंकुर्याद्विचक्षणः ॥ २१ ॥ संयोगेतुपरंस्वार्थंपरंसंयोग
नायकम् ॥ संयुक्तस्यतुवर्णस्यनस्वार्थंपूर्वमक्षरम् ॥ २२ ॥ उदा

For Private and Personal Use Only

त्तादनुदात्तेतुवामायाध्रुवआरभेत् ॥ उदात्तात्स्वरितोदात्तौक्रमाद्द
क्षिणतोन्यसेत् ॥ २३ ॥ स्वरितादनुदात्तायेप्रचयांस्तान्प्रचक्षते॥
एकस्वरशापिचांतानाहुस्तत्वार्थचिंतकाः ॥ २४ ॥ प्रचयोयत्रदृ
श्येततत्रहन्यात्स्वरंबुधः ॥ स्वरितःकेवलोयत्रमृदुस्तत्रनिपातयेत्
॥ २५ ॥ दुर्बलस्ययथाराष्ट्रंहरतेबलवान्नृपः ॥ एवंव्यंजनमासाद्य
अकारोहरतेस्वरम् ॥ २६ ॥ उच्चादुच्चतरंनास्तिनीचान्नीचतरंतथा
॥ अक्षरात्तुल्ययोगाच्चनीचेनीचगतानिच ॥ २७ ॥ स्वरउच्चःस्व

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रोनीचः स्वरः स्वरितएवच ॥ स्वरप्रधानैस्तैः स्वार्यंव्यंजनंतेनस
स्वरम् ॥ २८ ॥ व्यंजनान्यनुवर्तंतेयत्रतिष्ठतिसस्वरः ॥ स्वरप्रधा
नंत्रैस्वर्यंआचार्याःप्रवदंतिहि ॥ २९ ॥ मणिवद्व्यंजनंविद्यात्सूत्र
वच्चस्वरंविदुः ॥ आचार्याः सममिच्छंतिपदच्छेदंतुपंडिताः ॥ ३०॥
स्त्रियोमधुरमिच्छंतिविकृष्टमितरेजनाः ॥ उदात्तंनानुवर्ततेनीच
न्नस्वारितंतथा ॥ ३१ ॥ विस्वरंतंविजानीयाद्दीर्घह्रस्वविवर्जित
म् ॥ हरिवरुणवरेण्येषुधारापुरुषेषुच ॥ स्वरितेरेफवैश्वानरोन

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कारः शेषाकारःस्वरितानकाराः ॥ ३२ ॥ द्वौवरुणौचस्वरितौ ॥ उदुत्तमंवरुणधारयेवरेरुधाराउरुधाराचह्लोहते ॥ मात्रिकंवाद्विमात्रंवास्वरितंयदिहाक्षरम् ॥ तस्यादितोर्द्धमात्रावैशेषंचपरतोभवेत् ॥ ३३ ॥ नकारांतेपदेपूर्वैःश्मश्रुभिःपरतःस्थिते ॥ छकारंनप्रयुंजीतञशसंधिंसमुच्चरेत् ॥ ३४ ॥ ओकारंप्लुतविज्ञेयंप्लुतममाद्वितीयकं ॥ लाजींछाचीतृतीयंचाविवेशोतिचतुर्थकं ॥ ३५ ॥ अधः स्विदासीत्पंचमंचोपरिस्विदासीच्चषष्ठकं ॥ सप्तमंतुभुवोस्मारअष्टमंनैव

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

विद्यते ॥ ३६ ॥ उच्चस्थानगतेहस्तेस्वरितंनोपपद्यते ॥ अंधस्थात्तु
यदागच्छेत्स्वरितंनतदाभवेत् ॥ कचटतपाद्दश्यंतेसंधिस्थानेषुनि
त्यशः ॥ स्ववर्गेणैवसंयुक्तामोक्षंतत्रनकुर्वीत ॥ तकारांतेपदेपूर्वेस
कारेपरतःस्थिते ॥ प्रत्यारंभंनकुर्वीतपापाविवितिनिदर्शनम् ॥ कका
रांतेपदेपूर्वेसकारेपरतः स्थिते ॥ रवसवर्णोविजानीयात्भिखवकसे
तिनिदर्शनम् ॥ तकारांतेपदेपूर्वेचवर्गेपरतः स्थिते ॥ मोक्षंतत्रचकु
र्वीतयच्चपापौनिदर्शनं ॥ ङकारांतेपदेपूर्वेसकारेपरतः स्थिते ॥ कस

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वर्णांविजानीयात्प्राङ्सोमेतिनिदर्शनम् ॥ टकारांतेपदेपूर्वेसकारेप
रतःस्थिते ॥ टसवर्णांविजानीयात्संभ्राट्संभूतेतिनिदर्शनम् ॥ तका
रांतेपदेपूर्वेसकारेपरतः स्थिते ॥ छसवर्णांविजानीयात्तत्सवितु
रितिनिदर्शनम् ॥ नकारांतेपदेपूर्वेसकारेपरतःस्थिते ॥ तसव
र्णांविजानीयात्रीन्त्समुद्रेतिनिदर्शनम् ॥ पकारांतेपदेपूर्वेशकारेपर
तःस्थिते ॥ छासवर्णांविजानीयादनुष्टुप्छारदीतिनिदर्शनम् ॥ म
कारांतेपदेपूर्वेसवर्णेपरतः स्थिते ॥ मसवर्णांविजानीयादिमम्मेति

For Private and Personal Use Only

याग० निदर्शनम् ॥ वर्णेतुमात्रिकेपूर्वेअनुस्वारोद्विमात्रकः ॥ द्विमात्रेमा शि०
१९ त्रिकोज्ञेयःसंयोगाद्यस्ययोभवेत् ॥ अनुस्वारोद्विमात्रः स्याद्दवर्ण
व्यंजनादिगः ॥ ह्रस्वाद्वायादिवादीर्घाद्देवानाध्यहृदयेभ्यइति ॥ अ
नुस्वारस्योपरिष्टात्संवृतंयत्रदृश्यते ॥ दीर्घंतंतुविजानीयाच्छ्रोता
ग्रावाणेतिनिदर्शनम् ॥ अनुस्वारस्योपरिष्टात्संयोगोयत्रदृश्यते ॥
ह्रस्वंतंतुविजानीयात्सर्ठं स्थेतिनिदर्शनम् ॥ अनुस्वारश्चयोदी १९
र्घादक्षराद्योभवेत्परः ॥ सतुह्रस्वइतिज्ञेयोमंत्रेष्वेवविभाषया ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ओभावश्चविवृत्तिश्चशषसारेफएवच ॥ जिव्हामूलमुपध्माचग
तिरष्टविधोष्मणः ॥ यथाभावप्रसंधानमुकारादिपरंपदम् ॥ स्वरां
तंतादृशंविद्याद्यदन्यद्व्यक्तमूष्मणः ॥ उभावादुत्थितश्चोष्मातातु
केलिंविनिर्दिशेत् ॥ विवृत्तंप्रतियाऊष्माविज्ञेयाविकठानना ॥ ली
ढातिलीढविद्युच्चशषसेषुप्रकीर्तिताः ॥ जिव्हामूलेचरेफेचविज्ञेया
विठकाशठा ॥ उपध्मानीयसहितांपुष्पिणींतांविनिर्दिशेत् ॥ अ
न्यत्रयोभवेदूष्मासुलभातांविनिर्दिशेत् ॥ पादाद्यंतंपदाद्यंतंतथावग्र

For Private and Personal Use Only

या० हकालिकं॥ईषत्स्पृष्टंविजानीयात्तस्मिन्कालेतुकारयेत्॥पादादौच शि०
२० पदादौचसंयोगावग्रहेषुच ॥ यःशब्दइतिविज्ञेयोयोन्यःसयइतिस्मृ
तः॥ उपसर्गपरोयस्तुपदादिरपिदृश्यते ॥ ईषत्स्पृष्टंयथाविद्युत्पदच्छंदा
त्परंभवेत् ॥ त्वदर्थवाचिनौवोवांवावैयदिनिपातजौ ॥ आंदेराज
विकल्पार्थाईषत्स्पृष्टाइतिस्मृताः॥ विभाषयामेकारःस्यात्तथानेतैः
पदात्परः ॥ भवंतेत्यपिपूर्वैवतथाचसपदादपि ॥ यदेवलक्षणंयस्य
वकारस्यापितद्भवेत् ॥ यत्रयत्रविशेषःस्यादिदानींससकथ्यते ॥ २०

वकारस्त्रिविधःप्रोक्तोगुरुर्लघुर्लघूतरः ॥ आदौगुरुर्लघुर्मध्येपदांते
चलघूतरः ॥ यवर्णास्त्रिविधःप्रोक्तोगुरुर्लघुर्लघूतरः ॥ आदौगुरुर्ल
घुर्मध्येपदांतेतुलघूतरः ॥ उपांशुत्वरितंचैवयोर्घातेह्लादिसंज्ञकः
॥ अपिरूपसहस्रेषुसंदेहेषुप्रवर्तते ॥ पंचविद्यांनगृह्णंतिजडास्तब्धा
श्चयेनराः ॥ आलस्याश्चैवरोगाश्चयेषांचावित्स्मृतंमनः ॥ अहिरिव
गणाद्भीतःसंमानान्नरकादिव ॥ राक्षसीभ्यइवस्त्रीभ्यः सविद्याम
धिगच्छति ॥ नभोजनविलंबीस्यान्नचनारीनिबंधनः ॥ सुदूरम

पिविद्यार्थीव्रजेद्गरुडहंसवत् ॥ यथाखनन्खनित्रेणनरोवार्यधिग
च्छति ॥ तथागुरुगतांविद्यांशुश्रूषुरधिगच्छति ॥ सुखार्थीचेत्त्य
जेद्विद्यांविद्यार्थीचेत्त्यजेत्सुखम् ॥ सुखिनस्तुकुतोविद्यासुखंवि
द्यार्थिनःकुतः ॥ गुणिताशतशोविद्यासहस्रावर्तितापुनः ॥ आगमि
ष्यतिजिह्वाग्रेस्थलनिम्नमिवोदकम् ॥ शतेनगुणिताविद्यासहस्रेण
चतिष्ठति ॥ शतानांचसहस्रेणप्रत्यंचदवतिष्ठति ॥ जलमभ्यास
योगेनशिलायांकुरुतेक्षयं ॥ कर्णामृदुतस्तस्यकिमभ्यासान्न

For Private and Personal Use Only

साध्यते ॥ गुरुशुश्रूषयाविद्यापुष्कलेनधनेनवा ॥ अथवाविद्यया
विद्याचतुर्थंनोपलभ्यते ॥ शुश्रूषारहिताविद्याह्यल्पमेधागुणैःसह
॥ वंध्याचयौवनीतस्यानविद्याफलिनीभवेत् ॥ हयानामिवजा
त्यानामर्धमात्रार्द्धशायिनाम् ॥ नहिविद्यार्थिनांनिद्राचिरंनेत्रेषुति
ष्ठति ॥ यथा ॥ पिपीलिकाभिःपांसुभिर्वल्मीकिंक्रियतेमहान् ॥ न
तत्रबलसामर्थ्यमुद्यमस्तत्रकारणम् ॥ अंजनस्यक्षयंदृष्ट्वावल्मीक
स्यतुसंचयं ॥ अवंध्यंदिवसंकुर्याद्दानाध्ययनकर्मसु ॥ अन्नव्यं

जनयोर्भागस्तृतीयमुदकस्यच ॥ वायोःसंचारणार्थायचतुर्थमुप
कल्पयेत् ॥ हकारंपंचमैर्युक्तमंतस्थैश्चापिसंयुतं॥ औरसंतंविजानी
यात्कंठ्यमाहुरसंयुतं ॥ हकारोयत्रपूर्वस्थोअंतस्थाद्योभवेत्परः ॥
पदकालेवियुज्येतसंहितायांसऔरसः ॥ मेघदुंदुभिनिर्घोषोज्ञाय
तेपयसोहृदात् ॥ एवंनादंप्रयोक्तव्यंसिंहस्यरुदितंयथा ॥ मासेभा
द्रपदेमेघाःशब्दंकुर्वंतियादृशम् ॥ एवंगव्हरमासाद्यशुक्रंदुन्दुहेतिदर्श
नं ॥ शेषाणांवानरायुद्धमुत्पतंतिपतंतिच ॥ एवंवर्णाःप्रयोक्तव्या २२

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

इहेहैषान्निदर्शनम् ॥ यथापुत्रवतीस्नेहात्स्तुंवतेनिजमौरसम् ॥ एवं
वर्णाःप्रयोक्तव्यायुआनेतिनिदर्शनं ॥ दुर्दरोजयदेशेच्चप्रफतेषुर्नया
प्यया ॥ एवंवर्णाःप्रयोक्तव्या अपांफेनेतिनिदर्शनम् ॥ यथाभा
रभराक्रांतानिश्वसंतिनराभुवि ॥ एवंवर्णाः प्रयोक्तव्या अज्ञ्यःसं
भूतइत्यपि ॥ कुक्कुटःकामलुब्धश्वककारद्वयमुच्चरेत् ॥ एवंवर्णाः
प्रयोक्तव्याःकुक्कुटोसीतिदर्शनम् ॥ वडवाचहयंदृष्ट्वायोनिंविकुरुते
यथा ॥ एवंवर्णाःप्रयोक्तव्याःसदंदुभेतिदर्शनम् ॥ रंगेच्चैवसमुत्पन्ने

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नोग्रसेत्पूर्वमक्षरम् ॥ स्वरंदीर्घंप्रयुंजीतपश्चान्नासिक्यमाचरेत् ॥
यथासौराष्ट्रिकानारीअराँइत्याभिभाषते ॥ एवंरंगःप्रवक्तव्योङ्का
रःपरिवर्जितः ॥ द्विमात्रिकोमात्रिकोवानासामूलंसमाश्रितः ॥
अंतेप्रयुंजतेरंगः पंचमैः सानुनासिकः ॥ यथासौराष्ट्रिकानारी
अराँइत्यभिभाषते ॥ एवंरंगंविजानीयात्ङ्कारपरिवर्जितम् ॥ अ
नंतरंमकारस्ययोरंगस्तत्ररंज्यते ॥ सर्वानुनासिकंविंद्यादेषामध्यो
पधानिका ॥ यरलवशषसहरज्यंतेचोपधानिका ॥ गर्वांतेरंग

For Private and Personal Use Only

तेयस्तुसर्वैःसर्वानुनासिका ॥ नासादुत्पद्यतेरंगः कांस्येनसमनिः स्वनः ॥ मृदुश्चैवद्विमात्रःस्याद्दृष्टिमान्स्यान्निदर्शनम् ॥ यथाव्या घ्रीहरेत्पुत्रान्दंष्ट्राभिर्नचपीडयेत् ॥ भीतापतनभेदाभ्यांतद्वद्वर्णान्प्र योजयेत् ॥ मधुरंचनचाव्यक्तंव्यक्तंचापिनपीडितम् ॥ सनाथस्यै कदेशस्यनवर्णाःशंकरंगताः ॥ यथासुमत्तनागेंद्रःपदात्पदंनिधाप येत् ॥ एवंपदंपदाद्यंतंदर्शनीयंपृथक्पृथक् ॥ गीतीशीघ्रीशिरःकंपीय थालिखितपाठकः॥ अनर्थज्ञोल्पकंठश्चषडेतेपाठकाधमाः॥ माधुर्यं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पा० मक्षरंव्यक्तिः पदच्छेदस्तुसुस्वरः ॥ धैर्यंलयसमत्वंचषडेतेपाठकागु शि०
२४ णाः ॥ चतुरक्षरषट्कंचनिवर्तेतपुनःपुनः ॥ आवर्ततेपदंयच्चद्विस्त्रिरा
म्रेडितंहितत् ॥ यथा धाम्नेधाम्नेतियजुषेयजुषेतिनिदर्शनम् ॥ ही
यतेवर्धतेचापिपदंयत्लक्कृशोदरम् ॥ उपचारःसविज्ञेयउभेसुश्वंद्रे
तिनिदर्शनम् ॥ ॥ अथसप्तविधाःसंयोगापिंडाः ॥ ॥ अयःपिंडोदा
रुपिंडऊर्णापिंडोज्वालापिंडोमृत्पिंडोवायुपिंडोवज्रपिंडश्चेति ॥ य २४
मान्विद्यादयःपिंडान्सांतस्थंदारुपिंडवत् ॥ अंतस्थंयमवर्जंतुऊ

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

र्णापिंडंविनिर्दिशेत् ॥ अंतस्थंयमसंयोगेविशेषोनोपलभ्यते ॥ अ
शरीरंयमंविद्यादंतस्थःपिंडनायकम् ॥ ज्वालापिंडान्सनासिकया
न्सानुस्वारांस्तुमृन्मयान् ॥ सोपध्मावायुपिंडाश्चजिव्हामूलेतुव
ज्रिणः ॥ अयःपिंडोनामयथा । अग्नीः । पक्तीः । नातनच्मि । दारु
पिंडोनामयथा । अश्वः । सूर्यः । विभ्राजतीतिभवति । तत्रऊर्णा
पिंडोनामयथा । यस्मिन् । अत्यस्मिन् । अमुष्मिन् । इतिभवति ॥
तत्रज्वालापिंडोनामयथा । ब्रह्मा । वन्हिः । गृह्णामीतिभवति । तत्र

For Private and Personal Use Only

मूर्तिपिंडोनामयथा । साथ्थंस्थासथ्थंस्कर्त्तार । सथ्थंस्वर्तइति । तत्र
वायुपिंडोनामयथा । देवसवितः । युञ्जानःप्रथमम् ॥ प्रादिवःककु
त्सुप्तामितिभवति ॥ तत्रवज्रपिंडोनामयथा । इष्कृतिःनिष्कृतिः ।
ऋक्सामइतिभवति ॥ प्रथममेवषकारेणसकारेणैवसंयुतं ॥ एत
त्स्वरंसमासाद्यअग्निष्वात्तान्निदर्शनम् ॥ प्रथमेनठकारेणथकारेणै
वसंयुतम् ॥ एतत्स्वरंसमासाद्यअधिष्ठाननिदर्शनम् ॥ प्रथममेवण
कारेणनकारेणैवसंयुतम् ॥ एतत्स्वरंसमासाद्यत्रिणवत्रयस्त्रिंठंशा

वितिनिदर्शनम् ॥ प्रथममेवरंगेणनकारेणैवसंयुतम् ॥ एतद्राञ्जित
मासाद्यवृष्टिमानितिनिदर्शनम् ॥ एतेककारादयोमकारपर्यवसा
नाःकृष्णाव्याख्याताः । शनैश्चरदैवत्याः । चत्वार्यंतस्थायरल
वाःकपिलवर्णाःअग्निदैवत्याः । चत्वार्यूष्माणःशषसहा अरुण
वर्णाः आदित्यदैवत्याः ॥ त्रयस्त्रिंशव्द्यंजनानि स्पर्शा अंतस्था
ऊष्माणश्चेति । चतुर्विधंकरणम् ॥ स्पृष्टमस्पृष्टंसंवृतंविवृतंचेति ॥
संवृताघोषाविवृताअघोषाः । विंशतिर्घोषास्तेगजडदबाघझढ

धभाङञणनमाःयरलवाश्चेति । त्रयोदशअघोषास्तेकचटतपाः
खछठथफाःशषसाश्चेति ॥ अष्टौवर्णस्थानानिभवंति । उरः कं
ठ्यमूर्धन्यतालुदंत्योजिह्वामूलयमानुनासिकयाश्चेति ॥ द्वौऔर
स्यौह । हाइति अआआ३त्रयःकंठ्याः ऋषट्मूर्द्धन्याः । टठडढ
णष३इति । दशतालव्याः । चछजझञयशइईई३इति । अष्टदं
त्याः । तथदधनलृलसाः । एकादशऔष्ठ्याः । पफबभमाउऊऊ३छ
उपध्माचेत्यादयः । एकोदंतमूलीयोरेफः । जिह्वामूलीयाःपंच ।

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कुंखुंगुंघुंडुंइति । कमख्मग्मघ्मकुंखुंगुंघुंइतियमाश्चत्वारः ॥ रुक्मे तिप्रथमोज्ञेयः सक्इत्यपरोभवेत् । तृतीयःसघ्नइत्याहुःउपध्मेति चतुर्थकः ॥ प्रथमौचौष्ठनासिक्यौद्वितीयःकंठयदंत्यश्च । नासामूलमुपाश्रितः ॥ तृतीयःकंठयजिह्वाग्रेनासायामेवनिर्दिशेत् ॥ चतुर्थह्रदिनासिक्यःकंठेचाभिहितायमाः ॥ आपंचमैश्चैकपादःसंयुक्तंपंचमाक्षरम् ॥ यमास्तत्रनिवर्ततेश्मशानादिवबांधवाः । यत्किंचिद्वाङ्मयंलोकेसर्वमत्रप्रतिष्ठितम् ॥ सर्वमत्रप्रतिष्ठितमिति ॥ ॠ

For Private and Personal Use Only

वर्णोतित्परेसादावनुस्वारोद्विमात्रकः । संयोगेपरभूतेषुन्हस्वएवो
च्यतेबुधैः॥ ॥ इति श्रीयाज्ञवल्क्यशिक्षासमाप्ता॥ छ ॥

For Private and Personal Use Only

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ ॐ अथानुवाकान्वक्ष्यामिब्रह्मणानि
र्मितान्पुरा ॥ शिष्याणामुपदेशाययज्ञसंस्कारएवच ॥ विप्राणांय
ज्ञकालेषुजपहोमार्चनादिषु ॥ १ ॥ ईषेत्वैकावसोःपवित्रंतिस्रो
ग्नेव्रतपतेसप्तपवित्रेस्थोद्वेशर्मासितिस्रोधृष्टिरसिशर्मासिद्विकौ देव
स्यत्वातिस्रोदेवस्यत्वापंचप्रत्युष्टंरक्षास्तिस्रोदशैकत्रिंशत् ॥
॥ १० ॥ ३१ ॥ २ ॥ कृष्णोसिषडग्नेवाजजित्तिस्रोमयीदमग्नीषो
मयोः पंचकावग्नेदब्धायोचतस्रः संवर्चसापंचाग्नयेकव्यवाहना

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यषट्सप्तचतुस्त्रिंशत ॥ ७ ॥ ३४ ॥ २ ॥ समिधाग्निंभूर्भुवः स्वश्च
तुष्कावग्निर्ज्योतिर्द्वेउपप्रयंतः षड्विंशतिर्भूर्भुवः स्वश्चतस्त्रोगृहा
मातिस्त्रःप्रघासिनःपंच पूर्णादर्विद्वेऽअक्षन्नमीमदंतषडेषतेसप्तदश
त्रिषष्टिः ॥ १० ॥ ६३ ॥ ३ ॥ एदंद्वेमहीनांपयश्चतस्त्रश्राकृत्याक्र
कसाम्मयोर्द्विकौव्रतंकृणुतषडेखातेचतस्त्रोवस्व्यसितिस्त्रएषतेद्वेशुक्रं
त्वाचतस्त्रोदित्यास्त्वगष्टौदशसप्तत्रिंशत ॥ १० ॥ ३७ ॥ ४ ॥
अग्नेस्तनूरापतयेचतुष्कौतप्तायनद्वेइन्द्रघोषास्तिस्त्रोयुंजतेष्टौदेवस्य

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्वाचतस्रोदेवस्यत्वापंचविभूरसिचतस्रोज्योतिरसिषड्डुरुविष्णोति
स्रोदशात्रिचत्वारिंठं शत् ॥ १० ॥ ४३ ॥ ५ ॥ देवस्यत्वाषड्डुपा
वीरासिपंचमाहिःषट्संते (तिसंते) तिस्रःसमुद्रंगच्छहविष्मतीर्द्वि
कौत्हदेत्वापंचदेवस्यत्वाष्टावष्टौसप्तात्रिंठं शत् ॥ ८ ॥ ३७ ॥
॥६॥वाचस्पतयऽउपयामगृहीतोसित्रिकावावायोयंवाद्विकौषावा
मेकातंप्रत्नथाचतस्रोयंवेनोयेदेवासस्त्रिकाविन्द्रायमूर्द्धानंद्विकौषस्त
एकाप्राणायतिस्रोमघवइन्द्राग्नीआगतमाघौमासश्चर्षणीधृतोवि

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्वेदेवासऽआगतेंद्रमरुत्वोमरुत्वंतंवृषभंमरुतां त्वौजसेसजोषाइं
द्रमरुत्वाइं ॥ इन्द्रमहाइं ॥ इन्द्रोमहाइं ॥ इंद्रंएकैकोदुत्यमष्टौपंचवि
ठंशतिरष्टाचत्वारिठंशत् ॥ २५ ॥ ४८ ॥ ७ ॥ उपयामगृ
हीतोसि ॥ आदित्येभ्यः पंचवाममद्यद्वेसुशर्मास्येकाबृहस्पतिसु
तस्यद्वेहरिरसिचतस्रः समिन्द्रणोष्टौमाहिरेजतुदशमास्यः पंचका
वातिषुक्ष्वाहींद्रमिदेकैकायस्मान्नद्वेऽग्रेपवस्वोत्तिष्ठन्नद्दश्रमुदुत्यमेकै
काजिघद्वेविनइन्द्रवाचस्पतिंविश्वकर्मन्नेकैकाग्नयेत्वाचतस्रइहर

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तिस्तिस्रःपरमेष्ठीदशत्रयोविंर्ठं शतिस्त्रिषष्टिः ॥ २३ ॥ ६३ ॥
॥ ८ ॥ देवसवितश्चतस्त्रइंद्रस्यवज्रः पंचदेवस्याहंदशापयेतिस्रोवा
जस्येममष्टावग्निरेकाक्षरेणैषतेचतुष्कौसावितादेअष्टौचत्वारिंर्ठंशत्
॥ ८ ॥ ४० ॥ ९ ॥ अपोदेवाश्चतस्त्रः सोमस्यात्विषिःपंचाचे
ष्टाः सप्तसोमस्यत्वाचतस्त्रइन्द्रवज्रःपंचस्योनासिचतस्त्रः सवित्रे
काश्विभ्यांचतस्रोष्टौचतुस्त्रिंर्ठंशत् ॥ ८ ॥ ३४ ॥ १० ॥ युंजानए
कादशप्रतूर्त्तर्ठं षोडशदेवस्यत्वादशापोदेवीर्द्वादशापोत्येकादशादि

For Private and Personal Use Only

अनु· तिष्टापंचाकृतिमष्टादशसप्तअशीतिः ॥ ७ ॥ ८३ ॥ ११ ॥ हृशानः सू·अ·
३० सप्तदशादिवस्परिद्वादशसमिधाग्निंपंचदशापेतसप्तदशाऽसुन्वन्तंत्र १
योदशयाओषधीःसप्तविंशति शतिर्मामाषोडशसप्तसप्तदशार्धशतं ॥
॥७॥ ११७॥१२॥ मयिगृह्णामिपंचदशध्रुवासिमधुवाताएकादश
कौ सम्यक्स्ववंतिनवेमंमाषडपात्वैकाऽयंपुरःपंचसप्ताष्टापंचाशत्
॥ ७ ॥ ५८ ॥ १३ ॥ ध्रुवाक्षितिः षट्सजूर्ऋतुभिर्मूर्द्धावयोर्द्धिका ३०
विन्द्राग्नीआयुर्मेषट्कावाशुःस्विवृदेकाऽग्नेर्भागोस्येकयाचतुष्काव

ष्टावेकत्रिंशत् ॥ ८॥ ३१ ॥ १४ ॥ अग्नेजातान्पंचरश्मिनास
त्यायचतस्रोराड्यस्ययंपुरःपंचकावाग्निर्मूर्द्धैकोनत्रिंशत् षेनऋष
योष्टौतपश्चनवसप्तपंचषष्टिः ॥ ७ ॥ ६५ ॥ १५ ॥ नमस्तेषोडशहि
रण्यबाहवऽउष्णीषिणेतक्षभ्योज्येष्ठायपंचकाः स्तुत्यायचतस्रः
शंभवायैकापार्यायपंचद्रापेअंधसोविंशतिर्नवषट्षष्टिः ॥ ९ ॥
॥ ६६ ॥ १६ ॥ अश्मन्नूर्जंदशनमस्तेपंचाग्निस्तिग्मेननवचक्षुषः
पिताष्टावाशुःशिशानः सप्तदशोदेनंक्रमध्वमग्निनापंचदशकौशुक्र

तु. ज्योतिःसप्तेमर्ठंस्तनंत्र्योदशनवैकोनशतम् ॥ ९ ॥ ९९ ॥ १७ ॥ सू.अ.
३१ वाजः सप्तमूर्कंचतुष्काअश्माग्निस्त्रिकावर्ठंशुः पंचैकाचतस्त्रोवा १
जायद्देवाजस्यत्वष्टावृताषाट्त्रयोदशाग्निंयुनज्मीसप्तयदाकूताद्वा
र्त्रंहत्यायदशकौत्रयोदशसप्तसप्ततिः ॥ १३ ॥ ७७ ॥ १८ ॥ स्वा
द्वींत्वैकादशदेवायज्ञंविर्ठंशतिःसुरावंतर्ठंसप्तदशोदीरतांत्रयोदशा
च्याजानुर्दशसोमोराजाष्टौसीसेनतंत्रर्ठं षोडशसप्तपंचनवतिः ॥ ३१
॥ ७ ॥ ९५ ॥ १९ ॥ क्षत्रस्ययोनिस्त्रयोदशयद्देवादशाभ्यादधाम्य

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ष्टौयोभूतानांचतस्रः समिद्धइंद्रएकादशायात्वष्टौसमिद्धोअग्निर्द्वा
दशाश्विनाहविस्त्रयोदशाश्विनातेजसैकादशनववनवतिः ॥ १ ॥ १० ॥
॥ २० ॥ इमम्मेसमिद्धोअग्निरेकादशकौवसन्तेनऋतुनाषढ्होता
यक्षत्समिधाग्निंद्वादशाऽश्विनौछागस्यसप्त देवंबर्हिश्चतुर्दश षडेकष
ष्टिः ॥ ६ ॥ ६१ ॥ २१ ॥ तेजोसिपंचाग्नयएकाहिंकारायद्वेतत्सावि
तुर्दश विभूर्मात्रैकाकायद्वेआब्रह्मस्त्रयोदश शेषादेकैकोन्नाविंशति
श्चतुस्त्रिंशत् ॥ १९ ॥ ३४ ॥ २२ ॥ हिरण्यगर्भोयःप्रणतोद्विकौयुं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जंत्यष्टौवायुष्टापंचप्राणायतिस्त्र उत्सक्थाद्द्वादशगायत्रीकस्त्वाष
ट्रौकःस्विदष्टौकास्विद्दशसुभूःस्वयम्भूस्तिस्त्र एकादशपंचषाष्टिः ॥
॥ ११ ॥ ६५ ॥ २३ ॥ अश्वस्तूपरोधूम्रान्वसंतायसमुद्रायाशिशु
मारान्मयुःप्राजापत्योदशकाश्चत्वारश्चत्वारिंशत् ॥ ४ ॥ ४० ॥
॥ २४ ॥ शादंदद्भिर्नवैकैकाहिरण्यगर्भश्चतस्त्रआनोदशमानोमित्रो
यदश्वस्याष्टकौयत्तेषडिमानुकंद्वेपंचदशसप्तचत्वारिंशत् ॥ १५॥
॥ ४७ ॥ २५॥ अग्निश्चपंचदशोच्चातएकादशद्वौषड्विंशतिः ॥२॥

For Private and Personal Use Only

॥ २६ ॥ २६ ॥ समास्त्वादशोर्द्धाअस्यपर्वोअन्नाद्द्वादशकावभि
त्वैकादशचत्वारःपंचचत्वारिंशत् ॥ ४ ॥ ४५ ॥ २७ ॥ होतायक्ष
देकादशदेवंबर्हिर्द्वादशपुनरप्येवंचत्वारःषट्चत्वारिंशत् ॥ ४ ॥
॥ ४६ ॥ २८ ॥ समिद्धोअग्निंजन्नेकादशयदक्रंदस्त्रयोदशसमिद्धोअ
द्यद्वादशकेतुंकृण्वंश्चतुर्विंशतिश्चत्वारःषष्टिः ॥ ४ ॥ ६० ॥ २९ ॥
देवसवितःषट्तपसेकौलालंषोडशद्वौद्वाविंशतिः ॥ २ ॥ २२ ॥
॥ ३० ॥ सहस्रशीर्षाषोडशाज्यःसंभृतःषट्द्वौद्वाविंशतिः ॥ २ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ २२ ॥ ३१ ॥ तद्देवसप्तवेनस्तन्नवद्वौषोडश ॥ २ ॥ १६ ॥ ३२ ॥
अस्याजरासःसप्तदशापश्वितृद्वादश विभ्राट्चतुर्दश प्रवावृजएका
दशप्रवायुप्रवीरयापंचदशकावानस्त्रयोदशसप्तसप्तनवतिः ॥ ७ ॥
॥ १७ ॥ ३३ ॥ यज्जाग्रतःपंचनद्यःसोमोधेनुमाकृष्णेनपूषंतवद
शकानतदष्टौषडष्टापंचाशत् ॥ ६ ॥ ५८ ॥ ३४ ॥ अपेतोदशाद्यं
द्वादशद्वौद्वाविंशतिः ॥ २ ॥ २२ ॥ ३४ ॥ ऋचंवाचर्ठंषोडशद्यौः
शांतिरष्टौद्वौचतुर्विंशतिः ॥ २ ॥ २४ ॥ ३६ ॥ देवस्यत्वादशय

For Private and Personal Use Only

मायत्वैकादशद्वावेकविंशतिः ॥ २ ॥ २१ ॥ ३७ ॥ देवस्यत्वाष्टौ
यमायत्वाक्षत्रस्यत्वादशकौत्रयोष्टाविंशतिः ॥ ३ ॥ २८ ॥ ३८ ॥
स्वाहाप्राणेभ्यःषडुग्रश्चसप्तद्वौत्रयोदश ॥ २ ॥ १३ ॥ ३९ ॥ ईशा
वास्यमष्टावंधंतमोनवद्वौसप्तदश ॥ २ ॥ १७ ॥ ४० ॥ ॥ दशा
ध्यायेसमाख्याताअनुवाकास्तुसंख्यया ॥ शतंदशानुवाकश्चनवा
न्येचमनीषिभिः ॥ १ ॥ सप्तषष्टिरग्नौज्ञेयासौक्तेर्द्वाविंशतिस्तथा ॥
अश्वएकोनपंचाशत्पंचत्रिंशखिलेस्मृताः ॥ २ ॥ शुक्रियेषुतावि

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ज्ञेयाएकादशमनीषिभिः ॥ एकीकृत्यसमाख्यातंत्रिशतंअधिकंम

तम् ॥ ३ ॥ इत्यनुवाकसूत्राध्यायः ॥ ॥ समाप्तः ॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

श्रीशायनमः ॥ मंडलंदक्षिणमक्षिहृदयंचाधिष्ठितंयेनशुक्कानियजूंषिभगवान्याज्ञवल्कयोयतःप्रापतंविवस्वंतंत्रयीमयमर्चिष्मंतमभिध्यायमाध्यंदिनीयेवाजसनेयकेयजुर्वेदाम्नायेसर्वेसखिलेसशुक्रियऋषिदैवतछंदांस्यनुक्रमिष्यामोयजुषामनियताक्षरत्वादेकेषांछंदोनविद्यतेद्रष्टारऋषयःस्मर्तारःपरमेष्ठ्यादयोदेवतामंत्रांतर्भूताग्न्यादिकाहविर्भाजस्तुतिभाजोवानः शाखोखाशम्योपवेषकपालेध्मोलूखलादयश्चप्रतिमाभूताश्छंदांसिगायत्र्यादीन्येतान्यविदि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्वायोधीतेनुब्रूतेजपतिजुहोतियजतेयाजयतेतस्यब्रह्मनिर्वीर्यंयात
यामंभवत्यथांतराश्वगर्त्तंवापद्यतेस्थाणुंवर्छंतिप्रमीयतेवापापीया
न्भवत्यथविज्ञायैतानियोधीतेतस्यवीर्यवदथयोर्थवित्तस्यवीर्यवत्त
रंभवतिजपित्वाहुत्वेष्ट्वातत्फलेनयुज्यते ॥ १ ॥ इषेत्वादिखंब्रह्मांतंवि
वस्वानपश्यत्ततः प्रतिकर्मविभागेनब्राह्मणानुसारेणऋषयोवेदित
व्याःपरमेष्ठीप्राजापत्योदर्शपूर्णमासमंत्राणामृषिर्देवावाप्राजापत्या
इषेत्वाशाखानुष्टुब्विनियोगःकल्पकारोक्तएवमूर्ज्जेत्वावायवोवाय

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

व्यंदेवोवऐंद्रंयजमानस्यशाषावसोर्वायव्यंद्यौर्मातरिश्वनउखाव
सोर्वायव्यंदेवस्त्वापयःकामधुक्षःप्रश्नःसाविश्वायुस्त्रीणिगव्यानींद्र
स्यैंद्रंविष्णोपयः ॥ २॥ योअग्नइदमाग्नेये॥ कस्त्वाप्राजापत्यंकर्मणे
स्रुक्शूर्पंप्रत्युष्टंरक्षःप्रत्युष्टाअरातयःरक्षसेउरुब्रह्मरक्षोघ्नर्ठ॑सर्वत्रधूरासिधूर्देवानांविष्णु
स्त्वानऽउरुहविष्याऽअपहतर्ठ॑रक्षोयच्छंताᳬहाविष्यादेवस्यत्वासा
वित्रर्ठ॑सर्वत्राग्नयेलिंगोक्तेभूतायत्वाहाविःस्वःसूर्योंहर्ठ॑हंतांगृहाःपृ
थिव्यास्त्वाहव्यंपवित्रेलिंगोक्तर्ठ॑सवितुर्देवीः ॥ प्रोक्षिताआपान्यग्न

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

योलिंगोक्तेदैव्यायपात्राणि ॥ ३ ॥ शर्मास्यदित्याःकृष्णाजिनमवधू
तर्ठं राक्षसमद्रिर्ग्रावोलूखलेअग्नेर्हविर्बृहत्सइमम्मौसलेहविष्कृद
धिदैवतंवागधियज्ञंपत्नीकुंकुटोवाग्वर्षवृद्धर्ठंशर्पंप्रातित्वाहविःपरापू
तमपहतर्ठंराक्षसेवायुर्वोहिवोवस्तंडुलाधृष्टिरूपवेषोपाग्नआदेवजय
माग्नेयेध्रुवमसिषण्णांकपालान्यग्नेब्रह्माग्नेयंधिषणासिदार्षदंदिवःश
म्याधिषणौपलंधान्यमसिषंणार्थंहविर्महीनामाज्यम् ॥ ४ ॥ सं ३६
व्वपामिहविः समाप आपंजनयत्त्यैत्वेदर्ठंहविरिषेत्वाज्यंघर्मोसिषं

For Private and Personal Use Only

णांपुरोडाशश्वितायत्रयाणांत्रितोद्वितएकतःक्रमेणाददइंद्रस्यस्फ्यः
पृथिविवेदिर्व्रजंपुरीषंवर्षंतुवेदिर्बधानसावित्रमपाररुमररोश्रासुरेंद्र
प्सस्तेवेदिर्गायत्रेणत्रीणिवैष्णवानिसुक्ष्मात्रयाणांवेदिः पुराचशर्ठं
सोपश्यच्चांद्रमसीत्रिष्टुभंप्रोक्षणीःप्रैषोद्विषतःआभिचारिकमनिशि
तःस्रुवोनिशितास्रुगादित्यैविष्णोर्यौक्रमूर्जैत्रयाणामाज्यर्ठं सवितु
रापंतेजोसिधामाज्यं ॥ ५ ॥ कृष्णोसीध्मोवेदिर्बर्हिर्लिंगोक्ते ॥ अ
दित्याआपंविष्णोःप्रास्तरमूर्णंम्रदसंवेदिर्भुवपतयेत्रीण्याग्नेयानिगं

स॰नु॰ घर्वस्त्रयाणांपरिधयोवीतिहोत्रंत्विश्वावसुराग्नेयींगायत्री ठः समिदा सू॰अ

३७ ग्नेय ठः सूर्यस्त्वाल्लिंगोक्त ठः सवितुर्विधृतीऊर्णंम्रदसमात्वाप्रास्तरे १

घृताच्यसित्रयाणांजुहूपभृद्ध्रुवाःक्रमेणाप्रियेणहविर्ध्रुवा असदन्पाहि

मांवैष्णवेअग्नेवाजजिदाग्नेयंनमोदैवॐस्वधापित्र्यःसुयमेस्तुवावं

घ्रिणावैष्णवंवसुमतीमाग्नेयमितऐंद्रःसंज्योतिषाज्यंमयीदमाशीप्र

तिग्रहणमुपहूताद्यावापृथिव्यम् ६॥ब्रह्मत्वंप्रतिष्ठांतं॥बृहस्पतिरांगि ३७

रसोपश्यदग्नेष्टाप्राशित्रमेतंतेवैश्वदेवमेषातेनुष्टुबाग्नेठ्यग्नेवाजजिदा

ग्नेयमग्नीषोमयोश्चत्वारिलिंगोक्तानिवसुभ्यस्त्रयाणांपरिधयःसंज्ञा
नाथाव्यंतुप्रास्तरेमरुतांकपिर्बृहतींप्रास्तरीमंत्यः पाद आग्नेयोपप
रिधिंदेवल आग्नेयींत्रिष्टुभंविराड्रूपांयजुरंतामग्नेः प्रियंयजुःसर्ठस्त्रव
भागाःसोमसुक्ष्मोवैश्वदेवींत्रिष्टुभंयजुरंताठंस्वाहावाडयजुर्घृताची
स्रुचौषयज्ञनमः शूर्पंयवमान्कपिरुद्वालवांधानांतर्वानितिपंचार्षेयोय
ज्ञोदेवताग्नेदध्वायोगार्हपत्योग्नयेदाक्षिणाग्निः सरस्वत्यैलिङ्गोक्तंवेदो
सिवेदोदेवामनसस्पतिर्वातदेवत्यांविराजः संबर्हिलिंगोक्तात्रिष्टुब्वि

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

राडूपाकस्त्वाप्राजापत्यर्ठंरक्षसार्ठंराक्षसम् ॥७॥ अथयाजमानर्ठंसं
वर्च्चसात्वाष्ट्रीत्रिष्टुब्दिविविष्णुस्त्रीणिवैष्णवान्यस्माद्भागोस्यैभूमिर
गन्मदेवर्ठंसंज्योतिषाहवनीयः स्वयंभूःसूर्यस्यसौरेअग्नेगृहपतेग्नार्ह
पत्यः सूर्य्यस्यसौरमग्नइदमाग्नये ॥ ८ ॥ पितृयज्ञःप्रजापतेरार्षमग्न
येसोमायद्वेदैवेस्वाहाकारश्रुतेरपहता असुरंषेरूपाणिकव्यवाहनोग्नि
स्त्रिष्टुबत्रामीमदंतपित्र्यैनमोवः षड्लिंगोक्तानिपरेपित्र्येआधत्तपि
त्र्यागायत्र्यूर्जमापिविराट् ॥ ९ ॥ अग्न्याधेयंप्रजापतेरार्षं ॥ देवाना

For Private and Personal Use Only

मग्नेगंधर्वाणांवासमिधाग्नेष्ठषश्चतस्रोगायत्र्यः समिधाविरूपआंगि
रसः सुसमिद्धायवसुश्रुतस्तंत्वाभरद्वाजोभूर्भुवः स्वस्तिस्रोमहाव्या
हृतयोग्निवायुसूर्यदेवत्याःक्रमेणद्यौरिवयजमानाशीर्लिंगोक्तदेवता
यंगौःसार्पराज्ञ्यस्तृचोगायत्र्योग्निःपरावररूपेणदेवता ॥ १० ॥ अ
ग्निहोत्रंप्रजापतेरार्षं ॥ मग्निर्ज्योतिः सप्तलिंगोक्तदेवतागायत्र्यत्र्या
द्याः पंचैकपदाअग्निर्वर्चोद्वैतक्षापश्यत्परांजीवलश्चैलकिः ॥ ११ ॥
यजमानाग्न्युपस्थानंबृहद्देवानामार्षं ॥ उपप्रयंतइत्यनुवाकआद्येद्वे

स.नु. आग्नेय्यौगायत्र्यावुपवत्यागोतमोराहूगणोमूर्द्धन्वत्याविरूपउभा सू.अ
३९ वांभरद्वाजऐंद्राग्नींत्रिष्टुभमयंतेदेवश्रवादेववातश्चभारतावाग्नेयीमनु १
ष्टुभमयमिहवामदेवोजगतीमस्यप्रत्नामवत्सारोगव्यांवाग्नेयींवाप
योदेवत्यांवागायत्रींतनूपाआग्नेयानींधानाआग्नेयींमहापंक्तिरूयव
साना॥ १२ ॥ चित्रावसोरात्रिदेवत्यमृषयोपश्यन्त्संत्वमाग्नेयमंध
स्थरेवतीःसठंहितेतित्रीणिगव्यांन्युपत्वाग्नेयंतृचंगायत्रंमधुछंदावै ३९
श्वामित्रोग्नेत्वंचतस्रोद्विपदा आग्नेयींर्बंधुः सुबंधुःश्रुतबंधुर्विप्रबंधुरे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

कैकशइडेकाम्यागव्येसोमानंब्रह्मणस्पत्यंतृचंगायत्रंब्रह्मणस्पतिर्मे
धातिथिर्वामहित्रीणाठंसत्यधृतिर्वारुणिरादित्यदैवतंतृचंगायत्रंप
थिस्वस्त्ययनंकदाचनैंद्रींपथ्याबृहतींमधुछंदास्तत्सवितुर्विश्वामि
त्रःसावित्रींगायत्रींपारितेवामदेवआग्नेयीमानिरुक्तांगायत्रीं ॥ १३ ॥
क्षुल्लकोपस्थानमासुरेरार्षं ॥ भूर्भुवः स्वः प्रवत्स्यदुपस्थानमागतोप
स्थानंचादित्यस्यार्षंनर्षंगार्हपत्यःशठंस्याहवनीयोथर्वंदक्षिणाग्नि
रागन्माहवनीयोनुष्टुबयमाग्निन्यंकुसारिणीबृहतीगार्हपत्योयमग्निर

For Private and Personal Use Only

न्त्राःहार्यपच्चनोनुष्टुब्गृहामात्रिष्टुब्विराड्रूपायेग्मषानुष्टुबुपहूतामहापं
क्तिरुयवसनास्तिस्त्रोपिवास्तवीःशंयुर्बार्हस्पत्यः । १४ ॥ चातुर्मा
स्यानिप्रजापतेरार्षं ॥ प्रघासिनोमारुतीगायत्रीयद्ग्राममारुत्यनुष्टु
बनिरुक्तामोषुणोगस्त्यऐंद्रामारुतींविराजमक्रंननिरक्ताग्नेऽयनुष्टुब
वभृथयज्ञदैवतंपूर्णादर्विद्वे औणवाभऐंद्र्यावनुष्टुभावक्षंद्वेगोतमऐं
द्र्यौपंक्तीमनोनुमानसंतृचंबंधुर्गायत्रंवयर्ठंसौमींगायत्रींवंधुरेषतेद्वे
रौद्रेअवरुद्रठंरौद्र्यावेकापंक्तिरपराककुब्त्र्यंबकंद्वेत्र्यनुष्टुभौपूर्वस्यां

वसिष्ठएतदास्तारपंक्तिस्त्र्यायुषंनारायणउष्णिहंयजमानाशीर्षंठंशि
वोनामक्षौरंनिवर्तयामिलिंगोक्तदैवतमाशीःप्रायम् ॥ १५ ॥ अग्नि
ष्टोमःप्रजापतेरार्षं ॥ एदंद्वे अत्यष्टीत्यवसाने आद्यावर्द्धचौदेवयज
नदेवत्याविमाआपओषधेकुशतरुणंस्वधितेक्षौरमापोऽस्माना
पंदीक्षातपसोर्वासोमहीनांनवनीतंवृत्रस्यांजनंचित्पतिर्द्वेप्राजापत्ये
देवोमासावित्रमावोदैव्यनुष्टुबासीस्वाहायज्ञंचतुर्णांयज्ञआकूत्यैच
तुर्णांमौदृश्णानामाग्निरापोदेवीलिंगोक्तदेवताविराट् ॥ १६ ॥ विश्वो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स.नु. देवस्यस्वस्त्यात्रेयः ॥ सावित्रीमनुष्टुभमृक्सामयोःकृष्णाजिनेश सू.अ
४१ र्मासिकृष्णाजिनमूर्गस्यांगिरोभिर्हृष्टंमैखलꣳसोमस्यनीविर्विष्णो १
र्वासइंद्रस्यसुसस्याःकृष्णविषाणोच्छ्रयस्वदंडोवतंयज्ञोदैवींधीयै
देवावाक्प्राणोदानौचक्षुःश्रोत्रमध्यात्ममाग्निर्मित्रावरुणावादित्योवि
श्वेदेवाअधिदैवतꣳश्वात्राआपोजगतीयंतेलोष्टमपोमूत्रंपृथिव्या
लोष्टमग्नेत्वमाग्नेय्यनुष्टुप्पुनर्मन आग्नेयंत्वमग्नेवत्सआग्नेयींगायत्री ४१
ꣳरास्त्वेयत्सौम्यमेषातेहिरण्याज्यदैवतंजूरसिवाग्दैवतꣳशुक्रमसि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हिरण्यंचिदासिगौःसोमक्रयणीवाग्रूपाध्यारोपकल्पनया १७वस्व्य
स्यनुष्टुप्बृहतीवासोमक्रयण्यास्तुतिरदित्याआज्यमस्मेषण्णांलिं
गोक्तादेवताःसमख्येपत्न्याशीरास्तारपंक्तिरेषतेलिंगोक्तदेवतमा
स्माकोसिसौम्यमभित्य ठं सावित्र्यष्टिःप्रजाभ्यस्त्वाप्रजास्त्वा
शुक्रंत्वासौम्यानिसग्मेस्मोलिंगोक्तेतपसोर्द्धंजार्द्धंसोमोमित्रोनइंद्र
स्यसौम्येस्वानादीनिधिष्ण्यानामानिपरिमाग्नेयीपुरस्ताद्बृहतीप्रति
पंथामनुष्टुप्पाथिदेवत्यादित्याःकृष्णाजिनमदित्यैसौम्यमस्तभ्नाद्यि

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ष्टुभौवारुण्यौसूर्यस्यानुष्टुप्कृष्णाजिनमुस्त्रावूर्ध्वबृहत्यानडुहीभ
द्रोमेसौम्यंनमोमित्रस्याभितपनःसूर्यःसौरींजगतींवरुणस्यपंचवा
रुणानियातेसौमींत्रिष्टुभंगौतमः१८अग्नेस्तनूरसिपंचवैष्णवान्य
ग्नेः शकलंवृषणादर्भतरुणौकेउर्वश्यासित्रयाणांलिंगोक्तादेवतागाय
त्रेणत्रीण्याग्नेयानिभवतंनःपंक्तीरग्नावग्नीविराडेतयोर्निर्मथ्याहवनी
यावग्नीदेवतेआपतयेवायव्यमनाधृष्टमाज्यमग्नेव्रतपाआग्नेयमंठंशू ४२
रठंशुःप्रकृतिश्चतुरवसानासौम्यंत्योर्द्धर्चौलिंगोक्तदैवतोयातेत्रीण्या

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ग्नेयानितस्रायनीचत्वारिपार्थिवानिविदेदाग्नेयमग्नेअंगिरोयोस्यामनु
त्वालिंगोक्तानिसिंह्यसित्रयाणांवेदिरिंद्रघोषश्चतुर्णामुत्तरवेदिरि
दमहमाप ठं सिंह्यासिपंचानांवाग्भूतेभ्यःस्रुग्ध्रुवोसिपरिधयस्त्रया
णामग्नेःसंभारागुल्गुल्वादयः॥१९॥ युंजतेश्यावाश्वः॥ सावित्रींज
गतीमिदंविष्णुर्मेधातिथिर्वैष्णवींगायत्रीमिरावतींवसिष्ठस्त्रिष्टुभंदे
वश्रुतावक्षधुरौप्राचींस्वंगोष्ठमत्रहविर्द्धानेविष्णोर्नुतिस्रोवैष्णव्य
स्त्रिष्टुभआद्येद्वेयजुरंतेविष्णोर्नुप्रतद्दीर्घतमात्र्योतथ्यो विष्णोरराटं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पंचवैष्णवान्याददेभ्रिरिदमहर्ठं रक्षोघ्नंबृहन्नौपर्वाणीदमहंपंचलिं
गोक्तानिस्वराडस्यौपर्वाणिचत्वारिरक्षोहणोवःसप्तवैष्णवानियवो
सियवोदिवेत्वौदुंबरीशुधंतांपित्र्येउद्दिवंपंचानामौदुंबरिघृतेनद्यावा
पृथिव्यमिंद्रस्यैंद्रंपरित्वामधुच्छंदाअनिरुक्तामैंद्रीमनुष्टुभमिंद्रस्यें
द्राणित्रीणिचतुर्थवैश्वदेवम् ॥ २० ॥ विभूरस्यष्टानांधिष्ण्याअग्न
यः ॥ संम्राडाहवनीयःपरिषद्योबहिष्पवमानदेशोनभोसिचात्वा
लोमृष्टोसिशामित्रऋतधामौदुंबरीसमुद्रोसिब्रह्मासनमजोसिशा

लाद्वार्यौहिरसिप्राजहितोवागासिसदकृतस्यद्वार्येअध्वनाॅ॑सूर्योमि
त्रस्यर्त्विजोग्नयोधिष्ण्याः ॥ २१ ॥ ज्योतिरसिवैश्वदेवं ॥ त्वॅ॑सो
मक्रतुर्भार्गवःसौमींगायत्रीमनवसानांजुषाणो अप्तुदेवत्यैकपदावि
राड्यजुरंताग्नेनयागस्त्य आग्नेयींत्रिष्टुभमयन्नास्त्रिष्टुब्यजुरंताग्नेऽयुरु
विष्णोवैष्णव्यनुष्टुब्यजुरंतादेवसावितः सावित्रमेतत्त्व ॅ॑ सौम्यॅ॑
स्वाहानिर्लिंगोक्तदेवतामग्नेव्रतपाआग्नेयमत्यन्यान्वनस्पतिरोषधे
कुशतरुणॅ॑स्वधितेपरशुर्द्यांमातस्त्वंवनस्पतिः ॥ २२ ॥ अग्ने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णीः शकलं ॥ देवस्त्वायूपः सुपिप्पलाभ्यश्वबालंद्यामग्रेणयूषोया
तेर्दीर्घतमायूपदेवत्यांत्रिष्टुभंब्रह्मवनिब्रह्मदृठं इयूपदेवत्येविष्णोः क
र्माणिद्वेमेधातिथिर्वैष्णव्यौगायत्र्यौपरिवीर्यूपोदिवस्त्वरुरेषवैयूपउ
पावीस्तृणमुपदेवांलिंगोक्तमृतस्यत्वापशुरग्नीषोमाभ्यांलिंगोक्तम
ज्ञोपांपशुरापोदेवीरापठंसंतपशुर्घृतेनस्वरुशासौरेवतीवाग्वर्षौतृण
ठंस्वाहादेवे ॥ २३ ॥ माहिर्भूरज्जुर्नमस्तेयज्ञोदेवीरापोर्द्धमापमर्द्ध
माशीर्वाचंतेमनस्तेपशुः शंलिंगोक्तमोषधेतृणठंस्वधितेसीरक्षसां

For Private and Personal Use Only

लिंगोक्तंनिरस्तमिदमहठंरक्षोहणीघृतेनद्यावापृथिव्यंवायोवाय
व्यमाग्निराज्यस्याग्नेयठंस्वाहाकृतेवपाश्रपण्याविदमापत्रापीमहा
पंक्तिस्त्र्यवसानापावमान्यश्चांत्यःपादःसंतेहृदयठंरेडासिवसाप्रयुतं
लिंगोक्तंघृतंवैश्वदेवंदिशः पंचादिश्यान्यैंद्रः प्राणः पश्वंगः प्राणदानं
लिंगोक्तंदेवत्वाष्ट्रीत्रिष्टुप् ॥ २४ ॥ समुद्रंलिंगोक्तानिद्वादश ॥ दिवंते
स्वरुमापोत्हृद्द्वयशूलंधाम्नोधाम्नोवारुणंयदाहुर्वारुणीगायत्र्यनवसा
नासुमित्रियानआपठं हविष्मतिलिंगोक्तदेवतानुष्टुबग्नेर्वश्चत्वार्यापा

स.नु. न्यमूरापींगायत्रींमेधातिथिर्हृदेत्वासौम्यनुष्टुप्सोमराजन्त्सौम्ये सू.अ
४५ शृणोतुलिंगोक्तदेवतात्रिष्टुब्देवीरापऽआर्पीपंक्तिःकार्षिराज्यमनुष्टु १
प्समुद्रस्यसमापत्रापेऽयमग्नेमधुच्छंदात्राग्नेयींगायत्रीमाददेग्रावा
निग्राभ्याआपमिंद्रायत्वापंचसौम्यानिषत्तेसौमीविपरीताबृहती
श्वात्राःपथ्याबृहतीमाभेःसौम्यमर्द्धंद्यावापृथिव्यमर्द्धंप्रागपाक्सौ
म्युष्णिक्त्वमंगगोतमऐंद्रींपथ्याबृहतीम् ॥२५॥ वाचस्पतयेप्राणदे ४५
वत्याविराट् ॥ मधुमतीर्लिंगोक्तंयत्तेसौम्यथंस्वाहोरुयजुषीलिंगो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्तेस्वांकृतोस्युपांशुर्दैवेभ्यस्त्वादैवंदेवांशोलिंगोक्तमाभिचारि
कंप्राणायाग्रहोव्यानायउपांशुसवननउपयामगृहीतोस्यंतरैंद्रमंत
स्तेमघवदेवत्यात्रिष्टुबुदानायग्रहआवायोवासिष्ठोवायव्यांत्रिष्टुभमिं
द्रवायूमधुछंदाऐंद्रवायवींगायत्रीमयंवांगृत्समदोमैत्रावारुणींरा
यावयंत्रसदस्युस्त्रिष्टुभंयावांमेधातिथिराश्विनींगायत्रींतंप्रत्नथाव
त्सारःकाश्यपोवैश्वदेवींजगतीमच्छिन्नस्यसौम्यंसाप्रथमैंद्रीत्रिष्टु
प्तृपंत्वयाऽग्नीलिंगोक्ते ॥ २६ ॥ अयंवेनोवेनस्यत्रिष्टुप्सोमस्तुति

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रधिदैवतमाधियज्ञंचमनोनत्रिष्टुप्सोमस्तुतिरधियज्ञानुवादिन्यपमृ
ष्टःशंडोपमृष्टोमर्कआभिचारिकेदेवास्त्वाशुक्रामंथिनावनाधृष्टासि
दक्षिणोत्तरवेदिश्रोण्यौसुवीरःसुप्रजाःशुक्रामंथिनौनिरस्तोद्वेआभि
चारिकेशुक्रस्यमंथिनःशकलंयेदेवासःपरुच्छेपोवैश्वदेवींत्रिष्टुभमा
ग्रयणोसिलिंगोक्तदैवतम्२७सोमःपवतेवैश्वदेवामिंद्रायत्वापंचलिं
गोक्तानिमूर्द्धानंभरद्वाजोवैश्वानरींत्रिष्टुभंध्रुवोसिध्रुवोध्रुवंध्रुवेणबृह
तीपूर्वार्द्धर्चौध्रौवउत्तरऐंद्रोयस्तेदेवश्रवाःसौमींत्रिष्टुभंयजुरंतांदेवानां

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

चात्वालदैवतं प्राणायमे लिंगोक्तदेवतान्येकादशकोसिप्राजापत्यो
ष्णिग्वर्द्धमानामघवेत्वालिंगोक्तदेवतानित्रयोदश ॥ २८ ॥ इंद्राग्नी
विश्वामित्रऐंद्राग्नींगायत्रीमाद्यत्रिशोकआग्नैंद्रीमोमासोमधुच्छंदा
वैश्वदेवींविश्वेदेवासोगृत्समदइंद्रमरुत्वश्वतस्रोविश्वामित्रऐन्द्रामा
रुतीस्त्रिष्टुभोमरुतांत्वायजुर्मरुत्वतीयंमहाम् ॥ इंद्रोभरद्वाजोमाहें
द्रीत्रिष्टुभंयओजसावत्सोगायत्रीमुदुत्यंप्रस्कण्वः सौरींगायत्रींचित्रं
कुत्सआंगिरसास्त्रिष्टुभ ठं रूपेणवोदक्षिणाश्वतुर्णां ब्राह्मणमद्यालिंगो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्तदेवतान्यष्टौ ॥ २९ ॥ विष्णोर्वैष्णवंकदाचनादित्यदेवत्येबृ
हत्यौयज्ञोदेवानांकुत्सस्त्रिष्टुभंविवस्वन्यजुःश्रदस्मैजगत्याशीर्वाम
मद्यभरद्वाजोबार्हस्पत्यःसावित्रींत्रिष्टुभठंसावित्रोसिसावित्रठंसु
शर्मासिवैश्वदेवंबृहस्पतिसुतस्यलिंगोक्तमहंप्रजापतिरूपेणाऽऽ
त्मादेवतात्रिष्टुबग्ना ३ इपत्नीवन्नाग्नेयंप्रजापतिः॥ प्राजापत्यठंह
रिरस्पृकसामेहर्योर्यस्तेलिंगोक्तेदेवक्तस्याऽऽग्नेयानिषट्॥ ३० ॥स
मिन्द्राग्नीवैश्वदेवीं त्रिष्टुभं धातालिंगोक्तबहुदेवत्यासुगावोदेवी

For Private and Personal Use Only

याः॥आवहोवयमाग्नेय्यौषह्वायह्नमेषतेलिंगोक्तेयजुषीउरुठंहिशु
नःशेपोवारुणींत्रिष्टुभंनमोवारुणमग्नेरनीकमाग्नेयींत्रिष्टुप्समुद्रेते
सौमीविराड्देवीरापःपंक्तिबृहतीवापूर्वोऽर्द्धर्चेआपउत्तरः सौम्योदेवा
नामाग्नेयमेजतुत्र्यवसानामहापंक्तिर्यस्यैतेवशापुरुदस्मोगभौमरु
तोयस्यगोतमोमारुतीं गायत्रीं महीद्यौर्मेधातिथिर्द्यावापृथिव्यामि
त्यग्निष्टोमः ॥ ३१ ॥ अथषोडश्यातिष्ठगोतम ऐन्द्रीमनुष्टुभंयुक्ष्वाहि
मधुच्छंदाइंद्रमिद्गोतमोयस्मान्नैंद्रीत्रिष्टुप्परब्रह्मरूपेणषोडशिनस्ताति

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

रिंद्रश्चैंद्रावारुणीषोडशिदेवत्यावायजुरंताग्नेपवस्ववैखानसआग्ने
यींगायत्रीमुत्तिष्ठन्कुरुस्तुतिरैन्द्रीमदृश्रंप्रस्कण्वःसौरींतिस्रोपियजु
रन्ताउदुत्यंदेवानामार्षमाजिघ्रेडेकौसुरूबिंदुर्गव्येमहापंक्तिप्रस्तारपं
क्तीविनःशासोभारद्वाजऐन्द्रीमनुष्टुभंवाचस्पतिंवैश्वकर्मणींत्रिष्टुभं
विश्वकर्मन्नैंद्रींवैश्वकर्मण्यग्नयेत्वादेवार्षण्यदाभ्यदेवत्यानिग्रेशीनां
त्वासौम्यानि ॥ ३२ ॥ सत्रोत्थानंदेवानामार्षमिहरातिःपशुदेवतमु
पसृजन्नुष्णिगाग्नेयींसत्रस्यबृहतीयजमानानामात्मस्तुतिर्युवंतंपरु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

छेपऐंद्रीमत्यर्षिंम्यवसानामाद्योर्द्धर्चऐंद्रापार्वतः परमेष्ठीनैमित्तिका
न्याध्यायाद्वसिष्ठस्यार्षंलिंगोक्तदेवतानिचतुस्त्रिंशद्यर्योवैष्णववा
रुणीं त्रिष्टुब्देवांदिवमाशीर्लिंगोक्तदेवताश्चतुस्त्रिंशद्दर्मदैवत्यापं
क्तिस्त्रिष्टुब्वायज्ञस्ययज्ञदेवत्यात्रिष्टुबापवस्वसौमींगायत्रीं नैध्रुविः
कश्यपः ॥ ३३ ॥ अथवाजपेयोबृहस्पतेरार्षं ॥ इंद्रस्यचदेवसावितः
सावित्रीत्रिष्टुप्ध्रुवसदमैंद्राणित्रीण्यपांरसदेवत्यानुष्टुब्ग्राहालिंगो
क्तदेवतानुष्टुप्संपृचौयजुषीन्द्रस्यरथोवाजस्यपार्थिव्यातिजगत्यंत्यः

पादःसावित्रोऽप्स्वन्तरश्वदेवत्यानवसानापुरउष्णिग्वातोवातिस्रो
श्वस्तुतयउष्णिक्त्रिष्टुब्जगत्योवाजिनोऽश्वादेवस्याहंलिंगोक्तानिवा
जिनोऽश्वाएषस्यद्वेदधिक्रावावामदेव्योऽश्वदेवत्येजगत्यौशन्नोवसि
ष्ठोविराजंतेनोनाभानेदिष्ठोजगतींवाजेवाजेवसिष्ठस्त्रिष्टुभमामाप्रा
जापत्यांवाजिनोऽश्वाः ॥३४॥ आपयआयुर्यज्ञेनप्राजापत्यानिप्रजा
पतेःस्वरमृतायजमानोऽस्मेदिशोनमः पृथिवीयमासंदीयंतासुन्वन्वा
जस्यप्राजापत्यंतृचंत्रैष्टुभमर्ठसोमंतृचंतापसऽआद्यावैश्वदेव्यनिरुक्ता

नुष्टुब्द्वितीयालिंगोक्तदेवतातृतीयाऽऽग्नेयीप्रनोलिंगोक्तागायत्रीसर
स्वत्यैसुन्वन्नाग्निःसप्तदशलिंगोक्तदेवतानि ॥ ३५॥ अथराजसूयोवरु
णस्यार्षं ॥ एषतेपार्थिवमाग्निनेत्रेभ्योदेवार्षाण्याध्यायादृशाद्यानिदै
वान्यग्नेसहस्वदेवश्चवादेववातश्चभारतावाग्नेयीमनुष्टुभमुपा ठं शो
स्त्रीणिरक्षोघ्नानिसवितादृषजमानः।३६॥ आपोदेवाआपीत्रिष्टुप्॥वृ
ष्णउर्म्मिर्लिंगोक्तानिमधुमतीरनाधृष्टाआपसोमस्यचमाग्नेयेलिंगो
क्तान्यनिभृष्टमापठंसधमाधोवारुणीत्रिष्टुपूक्षत्रस्यचतुर्णांतार्प्यपां

ड्वाधीवासोष्णीषाणींद्रस्यधनुर्म्मित्रस्यबाहूत्वयायंधनुर्द्दबाषणामि
षवआविःप्राजापत्यंपराणिलिंगोक्तानि ॥ ३७ ॥ अवेष्टामृत्युनाश
नं ॥ प्राचींपंचानांयजमानःप्रत्यस्तमासुरंमृत्योरोजोसिरुक्मोहिर
ण्यरूपौमैत्रावरुणींत्रिष्टुब्यजुरन्तासोमस्यसुन्वन्प्रपर्वतस्यापीत्रिष्टु
बृविष्णोरस्त्राणिलिंगोक्तानिसुन्वन्प्रजापतेनप्राजापत्यात्रिष्टुब्यर्जुम
ध्योयममुष्यजूरुद्वयद्रौद्रं ॥ ३८ ॥ इंद्रस्यलिंगोक्तानि ॥ मातेसं
वरणः प्राजापत्यऐंद्रींत्रिष्टुभमग्नयेलिंगोक्तानिपृथिविमातर्भूमिर्हठं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सोवामदेवः सौरीऽसप्रपंचपरब्रह्माभिधायिनीमतिजगतीमियच्छ
तमानावृर्गासिशाखेन्द्रस्यबाहूस्योनास्यासंदीक्षत्रस्याधीवासऽ
स्योनाऽसुन्वन्निषसादशुनःशेपोवारुणींगायत्रीमभिभूरस्यक्षायज
मानोवाब्रह्मःस्त्वमामंत्रणानिपंचलिंगोक्तानींद्रस्यस्फ्योग्निःपृथुरा
ग्नेयऽस्वाहाकृताअक्षाःसवित्रालिंगोक्तदैवतम् ३१॥ अथचरकसौ
त्रामण्यश्विनोरार्षं ॥ अश्विभ्यांत्रीणिलिंगोक्तानिवायुःसौमीगाय
त्रीःकुवितूचःसुकीर्तिःकाक्षीवतश्राद्यासौम्यनिरुक्तात्रिष्टुब्व्युवमनुष्टु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

प्पुत्रमिवत्रिष्टुबश्विसरस्वतींद्रदेवत्येअश्विसरस्वतींद्रदेवत्ये ॥४०॥
इतिसर्वानुक्रमणिकायांप्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ अथाग्निंप्रजापतिरप
श्यत्॥साध्यावापश्यन्त्सोग्निःपंचचितिकःप्रथमाचितिःप्रजापतेर्द्वि
तीयादेवानांतृतीयेंद्राग्न्योर्विश्वकर्मणश्चतुर्थ्यृषीणां पंचमीपरमेष्ठि
नोऽथ प्रतिकर्मदर्शिनो युञ्जानोष्टौसावित्रा णिसवितापश्यदाद्यातृती
याचानुष्टुप्चतुर्थीषष्ठ्यौजगत्यौ द्वितीयागायत्रीपंचमीत्रिष्टुबिमं ५१
नोयजुरंतागायत्र्यनवसानाददोभिर्हस्तेनुष्टुब्यजुरंता।१॥प्रतूर्तंनाभा

नेदिष्ठः ॥ आश्वीमास्तारपंक्तिर्युंजाथांकुश्रिगार्दभींगायत्रींयोगेयो
गेशुनःशेपआजींप्रतूर्वींस्त्रिष्टुब्वाविराड्रूपायजुर्गर्भौरुयजुःपृथिव्यास्त्वी
ण्याग्नेयान्यन्वाग्निराग्नेयींत्रिष्टुभंपुरोधसआगत्यमयोभुवआश्वीमनु
ष्टुभमाक्रम्याऽनुष्टुपूद्यौस्तेबृहत्युत्क्रामाविराडुदक्रमीत्रिष्टुबात्वाद्वेगृ
त्समदआग्नेय्यौपरिसोमकोगायत्रींपरित्वापायुरनुष्टुभंत्वमग्नेगृत्सम
दोजगतीं॥ २ ॥ पृथिव्याआग्नेयं॥ अपांपुष्करपर्णंठस्वराट्पंक्तिःशर्मद्वे
अनुष्टुभौकृष्णाजिनपुष्करपर्णेपुरीष्योग्निस्त्वामग्नेतृचंभारद्वाज

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

आग्नेयंगायत्रठंसीदहोतर्देवश्रवादेववातश्चत्रिष्टुभंनिहोतागृत्समदः
सठंसीदस्वप्रस्कण्वोबृहतीम्॥ ३ ॥ अपोदेवीः॥ सिंधुद्वीपआपीन्यं
कुसारिणी ठंसंतेत्रिष्टुप्पार्थिवोद्वौवायव्योर्द्धःसुजातोनुष्टुबाग्नेय्युष्णु
दुतिष्ठविश्वमनाःपथ्याबृहतीमूर्द्धःकण्वउपरिष्टाद्बृहतीठंसजातास्त्रि
तास्त्रिष्टुभठंस्थिरोरासभेऽयनुष्टुबुष्णिग्वा शिवोभवाजीपथ्याबृह
तीप्रैतुलिंगोक्तमहापंक्तिरूव्यवसानाग्नेगायत्र्येकपदाग्नेय्यतमाग्निमा
ग्नेये ओषधयास्त्रिष्टुबनुष्टुभावोषधिदेवत्ये व्यस्यन्नाग्नेयोर्द्धचौंविपा

For Private and Personal Use Only

जसोत्कीलः कात्यआग्नेयींत्रिष्टुभं४ आपोह्यापर्ठसिंधुद्दिपस्तृचंगा
यत्रंमित्रउपरिष्टाद्बृहतीमैत्रीरुद्रा अनुष्टुब्रौद्रीसर्ठसृष्टां द्वेसिनीवा
लीदेवत्येउखामादित्यामखस्यमृत्पिंडावसवस्त्वालिंगोक्तानिसर्वं
त्वादित्यैरास्नादितिरौपंक्त्वायादित्योष्णिगदितिरावटंदेवानांपंचौ
खानिमित्रस्यविश्वामित्रोमैत्रींगायत्रींदेवस्त्वासावित्रीबृहत्युत्था
यपूर्वौर्द्धर्चऔपउत्तरोमैत्रः ॥ ५ ॥ आकूतिंलिंगोक्तान्यौद्भणानि
॥ मास्वौरव्यौगायत्रीत्रिष्टुभावाग्निश्चपादाश्राग्नेयोद्भंनः सोमाहुति

स.नु. राग्नेयींगायत्रीं परस्याविरूपऽआंगिरसःपरमस्याऽआरुणिरनुष्टुभं सू.अ
५३ यदग्नेहेजमदग्निरहरहर्नाभानेदिष्ठस्त्रिष्टुभौषाःसेनाअनुष्टुभःसर्वाआ २
ग्नेय्योंत्योपरिष्टाद्बृहती ॥ ६ ॥ द्दशानोवत्सप्री ॥ त्रिष्टुभर्ठंरौक्मीं
नक्कोषासाकुत्सऽआग्नेयींविश्वाश्यावाश्वःसावित्रींजगतीर्ठंसुपर्णः
कृतिश्चतुरवसानागारुत्मी विपद्मी विष्णोर्लिंगोक्तान्यकंदद्दत्सप्री
राग्नेयींत्रिष्टुभमग्नऊर्ध्वबृहत्यग्नेमहाबृहतीपुनर्गायत्र्यावात्वाध्रुवोनु ५२
ष्टुभमुदुत्तमर्ठंशुनःशेपोवारुणींत्रिष्टुभमग्रेत्रितश्राग्नेयीं र्ठंहर्ठंसउ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

क्ताजगतीहयजुरन्तांतेबृहद्यजुः सीदत्वमाग्नेयीत्रिष्टुभंतरग्नेनुष्टुभौ ॥ ७ ॥ दिवस्पर्याग्नेयंत्रैष्टुभं ॥ द्वादशर्चंवत्सप्रीर्भालंदनः समिधा ग्निंविरूपाक्षआंगिरसत्र्याग्नेयंगायत्रमुदुत्वातापसोनुष्टुभं प्रेदनुष्टुप्प्र प्रायमाग्नेयींवासिष्ठस्यास्त्रिष्टुममापोदेवीराप्यपस्त्वग्नेविरूपऽआग्नेयी गायत्रीगर्भौअसितिस्त्रोनुष्टुभोबोधामेदीर्घतमास्त्रिष्टुभ६सबोधिसो माहुतिराग्नेयीं यजुरंतांगायत्रींयजुर्वैश्वकर्म्मणंपुनस्त्वात्रिष्टुबाग्ने यी ॥ ८ ॥ अपेतालिंगोक्तबहुदेवत्या ॥ संज्ञानमूपदेवत्यमग्नेः सिक

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ताश्वितः परिश्रितोयऽसः पंचर्चमाग्नेयंत्रैष्टुभंविश्वामित्रश्चतुर्थ्यनु
ष्टुबयंतेनुष्टुप्त्विदैष्टकेलोकंलिंगोक्तानुष्टुप्ता अस्यापींद्रियमेधऐंद्रइंद्र
जेतामाधुछंदसऐंद्रीऽसामितच्चतस्त्रोद्व्याग्निदेवत्याउष्णिगुपरिष्टाद्बृह
त्युष्णिकपंक्तयोमातेवोस्वास्तुतिस्त्रिष्टुप् ॥ १ ॥ असुन्वंतंनैर्ऋतंतंतृचं
त्रैष्टुभं ॥ यंतेयजमानदेवत्यानमोविराड्भूतिदेवत्येकपदानिवेशन
आग्नेयींत्रिष्टुभंविश्वावसुर्देवगंधर्वः सीराद्वेसीरदेवत्येबुधः सौम्यो
गायत्रींत्रिष्टुभौशुनंचतस्त्रःसीतादेवत्याः कुमारहरितोद्वेत्रिष्टुभौतृती

For Private and Personal Use Only

यापंक्तिश्चतुर्थ्यनुष्टुब्विमुच्यध्वमानडुहीगायत्रीसजूर्लिंगोक्तदेवतं
॥ १० ॥ याऽओषधीःसप्तविर्ठशतिरनुष्टुभऽओषधिस्तुतिमाथर्वणो
भिषङ्मुंचंतुबंधुर्द्वादशानारभ्याधीतामामाहिरण्यगर्भःकायींत्रिष्टुभ
मभ्यावर्त्तस्वोष्णिगाग्नेय्यग्नेयद्गायत्रीयं त्रिष्टुबग्नेतवपावकोग्निराग्ने
यर्ठपङ्चंप्रथमोविष्टारपंक्तीतिस्रःसतोबृहत्यउपरिष्टाज्ज्योतिःषष्ठ्या
प्यायस्वगोतमः सौम्योगायत्रीत्रिष्टुबुष्णिह आतेवत्सारस्तुभ्यंता
द्वविरूपास्तिस्रोगायत्र्यआग्नेय्यप्यो ॥ ११ ॥ मयिककुबाग्नेयी ॥ब

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ह्यादित्यदेवत्यात्रिष्टुब्भिरण्यगर्भोहिरण्यगर्भः कायींत्रिष्टुभंद्रप्सोदेव
श्चवाआदित्योनमोस्तुसार्प्यंतृचमानुष्टुभंकृणुष्वपंचप्रतिसराराक्षो
घ्नादेवानामार्षंसर्व्वास्त्रिष्टुभआग्नेयीर्वामदेवश्चापश्यदग्नेष्ट्वायजुराग्ने
यमिंद्रस्यैंद्रंभुवस्त्रिशिराआग्नेयींत्रिष्टुभं ॥ १२ ॥ ध्रुवास्यूर्ध्वबृहती ॥ प्र
जापतिरनुष्टुप्भूरासिप्रस्तारपंक्तिरसार्ठंस्वयमातृणादेवताविश्वकर्म्मा
इत्येतस्यचयजुषःकांडात्कांडादानुष्टुभंद्व्यृचमग्निनाहष्टंदूर्वेष्टकादेव
तंयास्तआग्नेयंद्व्यृचमानुष्टुभमिंद्राग्निभ्यांहष्टंविराडयंलोकःस्वरा

For Private and Personal Use Only

डसौलोकःप्रजापतिष्टुब्विश्वज्योतिषंमधुश्चर्तुदैवतमषाढासिसवि
तापश्यद्देवावापश्यंनिष्टकादैवतं॥१३॥मधुव्वातावैश्वदेवंतृचंगायत्रं
गोतमोपांगंभन्पंक्तिस्त्रीन्त्समुद्रांस्त्रिष्टुप्कौम्र्यंद्व्यृचंध्रुवासित्रिष्टुब्बिषे
बृहत्यौरवंद्व्यृचमग्नेयुक्ष्वाग्नेयंद्व्यृचंगायत्रमाघायांभरद्वाजोद्वितीय
स्यांविरूपःसम्यक्त्रिष्टुब्लिंगोक्तदेवतचैत्वाबृहत्याग्निर्ज्योतिषोष्णि
गादित्यंगर्भंपंचर्चमाग्नेयंत्रैष्टुभमिमंमापंचर्चमाग्नेयंत्रैष्टुभमेवद्वेद्वेचा
तेयजुषीत्वंयविष्ठोशनाःकाव्यआग्नेयीमनिरुक्तांगायत्रीमपांत्वावि

ठंशतिरैष्टकान्ययंपुरः पंचाशत्प्राणभृद्देवत्यानिलोकंताइंद्रंतिस्त्रः प्र
तीकोक्ताएवठंसर्वत्र॥ १४॥अथद्वितीयाचितिः ॥ ध्रुवाक्षितिःपंचा
श्विन्यस्तासांप्रथमाविराट्तस्त्रस्त्रिष्टुभोयजुरंताःशुक्रश्चर्तव्य ठं स
जूःपंचविश्वेषांदेवानामार्षं ताएवदेवताःप्राणंमेपंचवायव्यान्यपः
पंचापानिमूर्द्धावयएकोनविठंशतिर्लिंगोक्तदेवतानि ॥ १५ ॥
अथतृतीयेंद्राग्नीत्र्यनुष्टुप् ॥ ॥पूर्वार्द्धंच्चैंद्राग्नउत्तरः स्वयमातृणादे
वतोविश्वकर्मावायव्यठंराइयसिपंचदिग्देवत्यानि विश्वकर्मावा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यव्यंनमश्चेषश्चर्तव्येऽआयुर्मैदशलिंगोक्तदेवतानिमाछंदश्चषट्त्रिंशन्मूर्द्धानुष्टुब्व्यंत्रीपरोष्णिक्चतुर्दशयजूंषिप्राणदेवत्यानि ॥ १६ ॥ अथचतुर्थ्यांशुरष्टादशाग्नेर्दशैकयासप्तदशसर्वाणि लिंगोक्तदेवतानि सहश्चर्तव्यं ॥ १७ ॥ अथपंचम्यग्नेजातानाग्नेय्यौत्रिष्टुभौषोडशीचतुश्चत्वारिंशोलिंगोक्तेऽअग्नेस्त्रिष्टुबेवश्चत्वारिंशद्रश्मिनैकान्नत्रिंशद्राड्यसिपंचायंपुरःपंचैतानिसर्वाणिलिंगोक्तदेवतानि ॥ १८ ॥ अग्निर्मूर्द्धाग्नेयोनुवाकः ॥ प्रथमस्यृचोगायत्रोद्वितीयस्त्रैष्टुभोभुवस्तू

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

तीयोजागतोऽयमिहचतुर्थआनुष्टुभःसखायःसंपंचमःप्रगाथएना
वस्तत्रपूर्वाबृहतीसतोबृहत्युत्तराताभ्यांतिस्रोबृहत्यः संपादिताः षष्ठ
औष्णिहोग्नेवाजस्यगोतमःसप्तमःपुनःककुभः प्रगाथोभद्रोनस्तत्रपू
र्वाककुप्सतोबृहत्युत्तराताभ्यांतिस्रः ककुभः संपादिताअष्टमःपांक्तो
ग्नितंपदपांक्तोनवमोग्नेतमग्निर्६होतारमतिछंदारूयवसानाग्नेत्वंद्वैपद
स्तृचः ॥ १९॥ अयमग्निर्विरूपोबोधिबुधगविष्ठिरोजनस्यसुतंभरः
सखायइषःसर्६ समित्संवननस्त्वांप्रस्कण्वएनावोवसिष्ठोग्नेवाज

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्यगोतमोभद्रोनः सौभरिरग्निंतंकुमारवृषौयेनाष्टावाग्नेय्यः षट्त्रिष्टु
भोद्वेअनुष्टुभौतपश्चर्तव्यंपरमेष्ठीसौरंप्रोथदश्वोवसिष्ठस्त्रिष्टुभमाग्ने
यीमायोर्द्वस्वयमातृणदेवत्येसहस्रस्यपंचाग्नेयानि ॥ २० ॥ रौद्रो
ध्यायः परमेष्ठिनआर्षदेवानांवाप्रजापतेर्वाद्योनुवाकः षोडशर्च्च एक
रुद्रदेवत्यःप्रथमागायत्री तिस्रोनुष्टुभस्तिस्रःपंक्तयः सप्तानुष्टुभोद्वेज
गत्यौमानोद्वेकुत्सः ॥ २१ ॥ अंत्यानुवाकेसप्तैकरुद्रस्तुतिः ॥ आ
द्योपरिष्टाद्बृहतीद्वितीयाजगतीकुत्सस्य तृतीयानुष्टुब्द्वेत्रिष्टुभौ द्वे अ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नुष्टुभावसंख्याता बहुरुद्रदेवत्यादशानुष्टुभोमंत्रा अवतानसंज्ञकास्त
तोंत्यानित्रीणियजूंषिबहुरुद्रदेवत्यानिप्रत्यवरोहसंज्ञकामंत्राः॥
॥ २२ ॥ मध्येसर्वाणियजूंषि ॥ हिरण्यबाहवइतितिस्रोशीतयो
रुद्राणां तेषामुभयतो नमस्काराअन्येन्यतरतोनमस्काराअपरेजा
तानामरुद्राः सभाभ्यइत्यादयोनमोवःकिरिकेभ्यइत्यग्निवायुसूर्य
हृदयभूताः पंचव्याहृतयोबहुरुद्रदेवत्याः ॥ २३ ॥ अश्मन्मारुत
मश्मँस्तेश्मामय्याशीय्यैंद्विष्मआभिचारिकामिमामन्त्राग्नेयमृतवो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बृहतीपंक्तिर्वा समुद्रस्य द्वेगायत्र्यावुपज्मंजगतीत्रिष्टुब्वाऽपामिदं
बृहत्यग्नेपावकवसूयवःसनोमेधातिथिरेतेआग्नेय्यौगायत्र्यौपावक
याजगतींभरद्वाजोनमस्तेबृहतीमाग्नेयीमृषिसुतालोपामुद्रा॥ २४॥
नृषदेपंचाग्नेयानिषेदेवाजगत्यौप्राणदेवत्येप्राणदाबृहतीपंक्तिर्वाऽऽ
ग्नेय्यग्निस्तिग्मेनाग्नेयींगायत्रींभरद्वाजोयइमाविश्वकर्म्मणीत्रिष्टुभौ
विश्वकर्माभौवनः ॥ २५ ॥ आशुरैंद्रीद्वादश ॥ त्रिष्टुभोप्र
तिरथोवसृष्टानुष्टुबिषुदेवत्याप्रतयोद्धृनत्स्तौत्यनुष्टुबसौयामारुती

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स्त्रिष्टुब्यत्रलिंगोक्तदेवता पंक्तिर्मर्म्माणिलिंगोक्तैवत्रिष्टुबुदेनंतिस्रो
नुष्टुभआद्याग्नेयीद्वितीयैंद्रीतृतीयालिंगोक्तदेवता पंचदिशःपंच
यज्ञाग्निसाधनवादिन्यऽआद्येद्वेत्रिष्टुभौतृतीयापंक्तिर्बृहतीवाचतुर्थी
बृहत्येवांत्यात्रिष्टुब्विमानोद्वे आदित्यदेवत्ये आद्याविश्वावसोर्द्वितीती
याप्रतिरथस्य देवहूर्विधृतिरनुष्टुब्यज्ञदेवत्यावाजस्यैंद्र्यनुष्टुबुद्ग्राभ
मैंद्राग्न्यनुष्टुबेव ॥ २६ ॥ क्रमध्वंपंचाग्नेय्यः॥ आद्यानुष्टुप्ततस्त्रिष्टुभ
तोबृहतीपिपीलिकमध्यातत्तोनुष्टुप्त्रिष्टुबंत्याग्नेसहस्राक्षविराडाग्ने

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

यींसुपर्णोद्वेपंक्तिस्त्रिष्टुभौताार्ठंसावितुःसाावित्रींत्रिष्टुभं पुरस्ताज्ज्योति
षं कण्वोददर्शविधेमाग्नेयींगृत्समदस्त्रिष्टुभमस्याग्निस्थानोग्निर्देवता
मेद्धोविराडाग्नेयींवसिष्ठस्यचित्तिंवैश्वकर्मण्यातिजगतीसप्तआग्ने
यींत्रिष्टुप्सप्तऽऋषीणाम् ॥ २७ ॥ शुक्रज्योतिःषण्मारुत्यः ॥ आ
द्याचतुर्थीचोष्णिग्द्वितीयातृतीयाचगायत्री पंचमीजगती षष्ठीगा
यत्र्युष्णिग्वैंद्रंदैवीर्मारुतामिमंत्रयोदशर्च्चंआग्नेयस्त्रैष्टुभोऽनुवाको य
ज्ञस्तुतिर्घृतस्तुतिर्वावसोर्द्धाराभिवादिनीवाघृतंमिमिक्षेगृत्समदः

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

समुद्राद्वामदेवश्चत्वारिशृङ्गायज्ञपुरुषदेवत्यऋषभोमंत्रः॥२८॥ वाज
श्रमेदेवानामार्षं ॥ एतैर्यजुभिर्यजमानोग्नेःकामान्याचतेवाजप्रस
वीयर्ठसप्तर्चंविश्वेत्रैष्टुभंवैश्वदेवं लुशोधानाकोवाजोनास्तिस्वोन्नदे
वत्याआद्यानुष्टुब्द्वेत्रिष्टुभौसंमाविराजावाग्नेय्योसरस्वत्यैलिंगोक्तदे
वतं २९ ॥ ऋताषाड्गंधर्वाप्सरसः ॥ सनःप्राजापत्याप्रस्तारपंक्तिः
समुद्रोसिवायव्यानित्रीणिरुचमाग्नेय्यनुष्टुप्तत्वावारुणींत्रिष्टुभर्ठशु
नःशेपः स्वर्णाग्नेयानिपंचाग्निंयुनज्म्याग्नेय्यास्तिस्त्रआद्येद्वे त्रिष्टुभौ

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पंक्तिस्तृतीयादिवोद्वेआग्नेय्यौ परोष्णिङ्महापदपंक्ती इष्टोयज्ञोव्यू
चंयजमानाग्निदेवत्यंगालवआद्योष्णिग्द्वितीयागायत्री॥ ३०॥यदा
कृतादष्टर्चमाग्नेयम् ॥ विश्वकर्म्मणस्तृतीयादैवीवाद्याजगतीतिस्त्र
स्त्रिष्टुभश्चतस्त्रोनुष्टुभोग्निरस्म्यग्न्यद्वैतवादिनींत्रिष्टुभंदेवश्रवादेववात
श्चभारतावृचोयजुर्येअग्नेयोनुष्टुवाग्नेयी ॥ ३१ ॥ वार्त्रहत्यायसप्त
र्चमिन्द्रोपश्यत् ॥ आद्येद्वेवार्त्रघ्न्यौगायत्रीत्रिष्टुभौविश्वामित्रस्यच
विनोनुष्टुम्मृगोनत्रिष्टुप्प्रथमार्द्धंशासो भारद्वाजोद्वितीयांजयऐंद्रोद्वे

For Private and Personal Use Only

वैश्वानर्य्यौगायत्रीत्रिष्टुभौपृष्ठोदिविकुत्सस्यचाऽश्यामद्देत्रिष्टुभावा
ग्नेय्यौ कामवत्यावश्यामभरद्वाजस्यच वयंतेकात्यस्योत्कीलस्य
च धामच्छदनुष्टुब्वैश्वदेवी ॥ ३२ ॥ अथसौत्रामणीप्रजापतेरार्ष
म् ॥ अश्विनोःसरस्वत्याश्वस्वादींत्वानुष्टुप्सुरासोमदेवत्या सोमो
सिचत्वारिसौराणि परितोभारद्वाजःसौमींबृहतींऽवायोस्तृचोगाय
त्रः सौम्यश्राभूतेर्ब्रह्मक्षत्रंत्रिष्टुप्सुरासोमदेवत्यानानाहिजगतीसुरा
सोमदेवत्यातेजोसिपयोदेवत्यान्योजोसिसुरादेवत्यानियाव्याघ्रठं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

हैमवर्च्चैरनुष्टुब्विषूचिकास्तुतिर्यदापिपेषाग्नेयीबृहतीसम्पृचस्थप
योग्रहाविप्रचस्थसुराग्रहादेवायज्ञंब्राह्मणानुवाकोविंशतिरनुष्टु
भःसोमसंपत् ॥ ३३ ॥ सुरावंतंचतुर्कंचंत्रैष्टुभं ॥ अश्विसरस्वतीं
द्रदेवत्यंपितृभ्यःसप्तपित्र्याणिपुनन्तुमानवर्च्चं पावमानमाद्येद्वे पित्र्ये
अनुष्टुभौ प्रजापतिस्तृतीयांवैखानसत्र्याग्नेयींगायत्रींचतुर्थींलिंगो
क्तदेवतानुष्टुप्पंचम्याग्नेयीगायत्रीषष्ठ्याग्नेयीब्राह्मीचगायत्रीब्रा
ह्मयस्तृतीयःपादसौमीसप्तमीसावित्र्यष्टमीनवमीत्रिष्टुब्वैश्वदेवीषे

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सगासनाअनुष्टुभौपिन्त्र्याद्याद्वितीयायजमानाशीर्द्वैसृतीत्रिष्टुब्देव
पानापितृपाणौपंथानौब्रवीतीदर्ठंहविरुयवसानाष्टिर्यजमानाशीः ॥
॥ ३४ ॥ उदीरतांत्रयोदशर्च्चंपैत्र्यंत्रैष्टुभमर्ठंशंखएकादशीतुजगत्या
च्याजानुदशर्चौनुवाकोनवपित्र्यादशम्यैंद्रीगायत्रीतृतीयाचतुर्थी
नवम्योनुष्टुभास्त्रिष्टुभइतराःसोमोराजाष्टर्चंमश्विसरस्वतीन्द्राऽअप
श्यन्नाद्यास्तिस्रोमहाबृहत्यउपांत्याचचतुर्थ्यन्तेअतिजगत्यौशेषे
अतिशक्कर्य्यौत्र्यवसानेसीसेनतंत्रमश्विसरस्वतींद्रदेवत्याः षोडश

जगत्यः ३५क्षत्रस्ययोनिर्द्विपदागायत्री॥आसन्दीदेवताकामात्वाकृ
ष्णाजिनंमृत्योरुक्मावाश्विनोभैषज्येन लिंगोक्तदेवतानित्रीणि को
सिप्राजापत्यागायत्री शिरोमेपंचर्चमिन्द्रशरीरावयवदेवताकं तृती
यागायत्र्यंत्यामहापंक्तिस्त्र्यवसानानुष्टुभोंत्याःप्रतिक्षत्रेवैश्वदेवंत्रया
देवादैवीपंक्तिस्त्र्यवसाना प्रथमाद्वितीयैवैश्वदेवमाशीर्लिंगं लोमा
न्यनुष्टुब्लिंगोक्तदेवता॥ ३६ ॥ यद्देवास्तिस्त्रोग्निवायुसूर्यदेवत्याअनुष्टु
भः॥ कुष्माण्डीर्यद्ग्रामेलिंगोक्तदेवतर्ठंसमुद्रेतेद्विपदाविराडापीद्रुपदा

दिवानुष्टुबाप्युद्वयर्ठं सौर्यनुष्टुप्प्रस्कण्वस्यापोऽआद्याग्नेयीपंक्तिरेधो
सिसमिद्दैवत्येयजुर्षी समाववर्त्यनिरुक्तागायत्री वैश्वानरज्योतिर्य
जुरभ्यादधाम्याग्नेयं तृचमानुष्टुभमाश्वतराश्विरर्ठंशुनासौर्य्यनुष्टु
प्सिंचंतिपरिसौर्यैन्द्रीचानुष्टुब्धानावंतमैंद्रीगायत्रीविश्वामित्रस्य
चबृहदिंद्रायबृहतीनृमेधपुरुषमेधयोरध्वर्यौगायत्री ॥ ३७ ॥ योभू
तानामात्मप्रवादापंक्तिः ॥ नारायणीयाकौडिन्यस्यप्राणपामेद्वेअनु
ष्टुबुपरिष्टाद्बृहत्यौलिंगोक्तदेवतेसमिद्धइंद्रएकादशाप्रीस्त्रिष्टुभ आंगिर

सइध्मस्तनूनपान्नराशंस इडोबर्हिर्द्वारउषासानक्तादैव्याहोतारास्ति स्रोदेवीस्त्वष्टावनस्पतिःस्वाहाकृतयइत्येताआप्रीदेवता आयातुसप्त त्रिष्टुभऐंद्र्यआमन्द्रैर्बृहत्यायातुवामदेवस्त्रातारंगर्गस्त्रआमन्द्रैर्विश्वा मित्रएवेद्वसिष्ठः॥ ३८ ॥ अथहोत्रंत्रिपशोः ॥ समिद्धोअग्निराप्रीर्द्वा दशाविदर्भिराश्विसरस्वतीन्द्रदेवत्याअनुष्टुभोश्विनाहविस्तिस्रोनुष्टु भएकैकाश्विसरस्वतींद्रदेवत्यायइंद्रसवितृवरुणदेवत्यास्तिस्रोऽनुष्टु भोश्विनागोभिस्तिस्रोनुष्टुभो युवंपुत्रमिवानुष्टुप्त्रिष्टुभौ यस्मिन्न

श्वासआग्नेय्यौजगतीत्रिष्टुभावश्विनातेजसैकादशर्च्चर्ठशस्त्वंगोमद्दू
त्समदस्तृचमाश्विनंगायत्रं पावकानोमधुच्छंदाःसारस्वतमिंद्रायाह्यैं
द्रंमधुच्छंदाएवानुक्तमानुष्टुभमश्विसरस्वतींद्रदेवत्यं ॥ ३१ ॥ इमंमे
गायत्रीत्रिष्टुभौवारुण्यौशुनःशेपः ॥ त्वन्नास्त्रिष्टुभावाग्निवारुण्यौवाम
देवोमहीमूषुत्रिष्टुबादित्या सुत्रामाणंगयःप्लातःसुनावत्रौस्वर्ग्यागाय
त्र्यानोमैत्रावरुणींगायत्रींविश्वामित्रः प्रबाहवावसिष्ठस्त्रिष्टुभर्ठ स
मिद्धोअग्निरेकादशाप्रमानुष्टुभर्ठस्वस्त्यात्रेयस्यार्षं वयोधाइंद्रोदेव

तावसंतेनऋतुनाषडृचामानुष्टुभंलिंगोक्तदेवतꣳ होतायक्षद्द्वादशा
प्री:प्रैषाअश्विसरस्वतींद्रदेवत्याअश्विनौछागस्यसप्तलिंगोक्तदेव
ता: प्रैषावनस्पतिमभियूपोग्निꣳस्विष्टकृतꣳस्विष्टकृदग्निर्देवंबर्हिरे
कादशानुयाजप्रैषाअश्विसरस्वतीन्द्रदेवत्याऽअग्निमद्यसूक्तवाकप्रै
षोलिंगोक्तदेवतोलिंगोक्तदेवत: ॥ ४० ॥ इतिसर्वानुक्रमणिकायांद्वि
तीयोऽध्याय: ॥ २ ॥ ॥ ॐ अथाश्वमेधश्चतुरोध्यायान्प्रजापति
रपश्यत् ॥ तेजोसिसौवर्णं निष्कामिमामगृभ्णन्संवत्सरो यज्ञपुरुषास्त्रि

ष्टुभमभिधालिंगोक्तानियोअर्वन्तंगायत्र्यर्द्धैनाश्वस्तुतिःपरोर्द्धौलिं
क्तोग्नयेलिंगोक्तान्येव हिंकारायेत्यश्वस्यैकान्नपंचाशच्चेष्टितानि
हिरण्यपाणिंपंचर्च्चं ठं सावित्रंगायत्रमाद्यांमेधातिथिरग्निं छं स्तो
मेनाग्नेयंतृचंगायत्र ठं सुतंभरोविश्वामित्रोविरूपोयथासंख्यमजी
जनोहिपावमानींक्कतिं पिपीलिकमध्यामनुष्टुभं त्र्यरुणत्रसदस्यूर्वि
भूरश्वदैवतंदेवादेवामिहरंतिराग्नेयानि चत्वारिकायोद्भृणानिलिं
गोक्तान्याब्रह्मलिंगोक्तान्येवाध्यायात् ॥ १ ॥ प्रजापतयेप्रा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जापत्यम् ॥ यस्तेदेवंयःप्राणतस्त्रिष्टुप्कार्यी हिरण्यगर्भस्य युं
जन्तिमधुच्छन्दाआदित्यदेवत्यांगायत्रीं युंजंत्यस्याश्वस्तुतिर्यद्वा
तोबृहतीमौवसवस्त्वालिंगोक्तानिलाजी २ नश्वदेवत्यं कःस्विच्चत
स्रोऽनुष्टुभःप्रश्नप्रतिप्रश्नभूताब्रह्मोद्येहोतुर्ब्रह्मणश्चवायुस्त्वा लिंगोक्ता
नि स ठ॑ शितास्तिस्रोश्वदेवत्यात्र्यनुष्टुब्विराड्त्रिष्टुभोग्निःपशुराश्वानि
त्रीण्यंबे नुष्टुबश्वस्तुतिर्गणानांत्वाचत्वारिलिंगोक्तानि ॥ ३ ॥ उत्स
क्तथ्यागायत्र्याश्वी ॥ एकादशर्चमानुष्टुभंद्वितीयातूपरिष्टाद्बृहत्य

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ध्वर्य्वादीनांकुमार्य्यादिभिरश्लीलभाषणं ताएवदेवता दधिक्राव्णो
दधिक्रावावामदेव्यःसुरभिमतीमनुष्टुभमाश्वींगायत्रींं षड्चमाश्व
मुष्णिगाद्याश्चतस्रोनुष्टुभोंत्यात्रिष्टुप् कस्त्वाषड्चमाश्वमाद्यागाय
त्रीपंचानुष्टुभः कः स्विदष्टादशर्च्चंब्रह्मोद्यंहोत्रादीनांप्रश्नप्रतिप्रश्नभू
तमाद्याश्चतस्रोनुष्टुभःकास्विदाद्याश्चतस्रश्चांत्यादशात्रिष्टुभःसुभूर
नुष्टुब्लिंगोक्तदेवताहोतायक्षत्प्राजापत्यःप्रैषःप्रजापतेर्हिरण्यगर्भः
प्राजापत्यांत्रैष्टुभं ॥ ४ ॥ अश्वस्तूपरइत्यादयः ॥ पशवोध्याये

For Private and Personal Use Only

नोक्तादेवतावापर्यंग्यास्तथारोहितादयोगुणयुक्ताऽ आरण्याश्वक
पिंजलादयआध्यायाच्छादंदद्भिरित्यादित्वगित्येतदंतं द्रव्यदैवतमु
क्तम् ॥ ४ ॥ अश्वस्तूपरोब्राह्मणोध्यायः ॥ शादंदद्भिस्त्वचांतश्वजुं
बकायवारुणींद्विपदांमुंडिभओदन्य एषा चाघनाशन्यंतर्ज्जलेषस्ये
मेकाग्र्यौत्रिष्टुभौहिरण्यगर्भः प्राजापत्यश्चानोदशर्चंजागतंवैश्वदेवं
गोतमः स्वस्तिनोविराट्स्थानाभद्रंकर्णेभिस्तृचं त्रैष्टुभंमानोश्वस्तो
मीयंदीर्घतमास्त्रैष्टुभंद्वाविंशत्यृचमश्वस्तुतिस्तृतीयाषष्ठ्यौ जग

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्याविमानुद्वैपदं वैश्वदेवं तृचं भौवनआप्त्योवासाधनभौवनोवा ॥ ५ ॥ अग्निश्चसप्तलिंगोक्तानि ॥ प्रियोदेवानांलौगाक्षिरनुष्टुभमनवसानांबृहस्पतेगृत्समदोब्राह्मीं त्रिष्टुभमिंद्रगोमन्नैंद्रयौगायत्र्यौरम्याक्षिर्ऋतावानंप्रादुराक्षिर्वैश्वानरीयां वैश्वानरस्य त्रिष्टुभं कुत्सोग्निर्ऋषिराग्नेयीं गायत्रीं वसिष्ठभरद्वाजौमहाँ २ ऽइंद्रोमाहेंद्रीवासिष्ठस्तंवऐंद्रींपथ्याबृहतींनोधागोतमोयद्वाहिष्ठंवसुयवआग्नेयीमनुष्टुभमेहिभरद्वाजोगायत्रीमृतवस्तेबृहतीत्युपह्वरेवत्सो गायत्रीं ॥ ६ ॥ उ

For Private and Personal Use Only

च्चातेगायत्रंतृचर्ठ सौम्यमामहीयवोनुवीरैर्मुद्गलोयज्ञपुरुषस्त्रिष्टुभम
ग्नेपत्नीमैंधातिथिराग्नेयीं गायत्रीमभियज्ञंव्यृचमृतुदैवतं मेधाति
थिस्तवायमैंद्रीत्रिष्टुभं विश्वामित्रोमेवनोजगतीं गृत्समदःस्वादिष्ठ
यामधुच्छंदाः सौम्यावनुक्तानांगायत्रर्ठ ॥ ७ ॥ समास्त्वाग्नेकोध्या
यः॥ प्रजापतेरार्षर्ठसामिधेन्योनवाग्नेय्यस्त्रिष्टुभोग्निनादृष्टा अग्नि
र्ऋषिः कर्मांगभूतमग्निर्छं स्तौत्यूर्ध्वाद्वादशर्चमाप्रियमौष्णिहंविषम
पदंप्राजापत्यमाग्नेयमग्निरपश्यदग्निर्हिप्रजापतित्वेनसंस्तूयतेतेनप्रा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

जापत्यं ॥ ८ ॥ पीवोअन्नाद्वेवायव्ये त्रिष्टुभौवासिष्ठः ॥ आपोहद्वे
प्राजायत्येहिरण्यगर्भःप्राजापत्यः प्रयाभिर्द्वैवायव्येवसिष्ठोनियु
त्वान्वायव्याःषड्वायोशुक्रोनुष्टुबेकयाचत्रिष्टुबंत्यागायत्र्योनियुत्वा
चायोषगृत्समदोवायोशुक्रः पुरुमीढाजमीढौतववायोव्यश्व आङ्गि
रसोभित्वावासिष्ठऐंद्रंप्रगाथंप्रथमाबृहतीद्वितीयासतोबृहतीत्वामिदं
वर्ठंशंयुर्बार्हस्पत्यः कयानऐंद्रंतृचं गायत्रं वामदेवोऽत्यातु पादनि
चृद्यज्ञायज्ञावऊर्जोनपातर्ठंशंयुःपाहिनोगर्भःप्रागाथएतंतृचंप्रागा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

थमाग्नेयंद्वेबृहत्यौतृतीयासतोबृहतीसंवत्सरोस्याग्नेयम् ॥ ९ ॥
इंद्रमिडःसौत्रामणिकोध्यायः ॥ एकादशप्रयाजप्रैषाऐंद्रात्र्याप्रींदे
वत्याआद्येनुवाके देवंबर्हिरनुयाजप्रैषाऐंद्राएकादशैवाग्निमद्यैन्द्रःसू
क्तवाकप्रैषस्त्वामद्यप्रतीकउभयत्रापिसमिधानंमहद्वायोधसआप्रि
यएकादशप्रयाजप्रैरवास्तथैव देवंबर्हिरनुयाजप्रैरवाअग्निमद्यवायो
धसःसूक्तवाकप्रैषः ॥ १० ॥ समिद्धोअंजनाश्वमेधिकोध्यायः॥
आद्याआप्रीस्त्रिष्टुभएकादशाश्वस्तुतिर्बृहदुक्थोवामदेव्योददर्शाश्वो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वासामुद्रिर्य्यदक्कंदस्त्रयोदशाश्वस्तुतिास्त्रिष्टुभोभार्गवोजमदग्निर्द्दर्श
दीर्घतमाश्च समिद्धोऽअद्यद्वादशाप्रीास्त्रिष्टुभोजमदग्निः ॥ ११ ॥ के
तुंकृण्वन्नाग्नेयीमनिरुक्तांगायत्रींमधुछन्दाः॥ जीमूतस्येवपायुर्भार
द्वाजः संग्रामांगान्यृक्षौस्तौषीत्सन्नाहंकार्मुकंगुणमार्त्नीतूणंजगत्यर्द्धें
नसारथिमर्द्धेन श्मीन्हरीन् रथठं॑रथगोपायितॄन्जगत्यालिंगोक्तदेव
ताद्वाभ्यांत्रिष्टुबनुष्टुभ्यामिषुमनुष्टुभाकशांततोहस्तघ्नंततस्तृचौरथदुं
दुभिदेवत्यावैंद्रोर्द्धचौंत्यःसर्वास्त्रिष्टुभोनुक्ताआग्नेय्यःकृष्णग्रीवइत्या

For Private and Personal Use Only

ध्याएकादशिन्योर्द्वयोःपशुदेवताअग्नयेगायत्रायेतिदशहविषोवैष्टेर्दे
वता॥ १२ ॥ देवसवितुर्द्वावध्यायौ ॥ पुरुषमेधोनारायणः पुरुषो
ददर्शविश्वानिदेवगायत्रीर्ठं सावित्रीर्ठं श्यावाश्वोविभक्तारंमेधाति
थिर्ब्रह्मणेब्राह्मणमितिद्वेकंडिकेतपसेनुवाकश्चब्राह्मणम्॥ १३ ॥ स
हस्त्रशीर्षाषोडशर्च्चमानुष्टुभं ॥ त्रिष्टुबंत्यंपुरुषोजगद्बीजमन्त्रदेवता
ज्ञः षडृचउत्तरनारायणोमंत्र आद्यास्तिस्त्रस्त्रिष्टुभो द्वेअनुष्टुभावंत्या
त्रिष्टुप्॥ १४ ॥ तदेवसर्वमेधोध्यायः॥ आत्मदैवतः सप्तमेहनिस

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

होमेविनियुक्तः सर्वमेधंब्रह्मस्वयंभ्वैक्षततदीयंमंत्रगणंप्रवायुमच्छे
त्येतस्मादाद्येद्वे अनुष्टुभौनतस्य द्विपदागायत्रीहिरण्यगर्भश्चतस्त्रोमा
माहिर्ठंसीद्यस्मान्नद्वे एताः प्रतीकचोदिता ब्रह्मयज्ञेध्येयाःसर्वत्रैवमे
षोहचतस्त्रस्त्रिष्टुभआपोहयश्चित्प्रतीकचोदिते॥ १५॥वेनस्तत्पंचत्रि
ष्टुभः॥ सदसस्पतिंतृचेनमेधाकामोमेधांयाचतेप्रथमागायत्रीलिंगो
क्तदेवताद्वितीयाग्नेय्यनुष्टुप्तृतीयालिंगोक्तदेवतानुष्टुबिदंमेमांत्रवार्णि
क्यनुष्टुबेतयादेवेभ्यः श्रीकामोयाचतेश्रियं। १६। अस्याजरासः॥

सप्तदशा ग्निष्टुत्याग्निष्टोमिकेप्रथमेहनिपुरोरुचश्राग्नेय्यश्राद्येद्वेऐंद्रव।
यवस्यास्याजरासोवत्सप्रीर्हर्यरयोधूमकेतवोविरूपोयजमानोद्वेमैत्रा
वरुणस्ययजमानोगोतमोद्वेविरूपेशुक्रस्यकुत्सोयमिहमंथिनोवैश्व
देवग्रहग्रहणेत्रीणिशताविश्वामित्रऐंद्राग्नस्याग्निर्वृत्राणिभरद्वाजो वै
श्वदेवस्य विश्वेभिःसोम्यंमेधातिथिरायन्मरुत्वतीययोर्द्वे आयत्परा
शरःशाक्त्योऽग्नेशर्द्धांत्रिदुहिताविश्ववारात्वाठंहिभरद्वाजस्त्वे अग्ने
द्वेवृहत्यावादित्यस्यत्वेश्रग्नेवासिष्ठःश्रुधिप्रस्कण्वआदित्यग्रहग्रहणे

स.नु. विश्वेषामदितिर्वामदेवोगोतमोमहोऽग्नेः सावित्रस्यलुशोधानाको २०
७१ ऽनुक्तगायत्रंत्रैष्टुभम् ॥ १७॥ इन्द्रस्तुत्युक्थ्योद्वितीयेहनि ॥ ऐन्द्र्यःपुरो ३
रुचोद्वादशप्रतीकचोदितेच द्वे तिस्रश्चापाश्विद्वासिष्ठोगावउपपुरुमीढा
जमीढौयदद्यवासिष्ठआसुतेसुनीतिरातिष्ठतं विश्वामित्रः प्रवः सुची
कोवृहन्नित्रिशोकइंद्रोहिमधुच्छंदाइंद्रोवृत्रंविश्वामित्रःकुतस्त्वमगस्त्य
आतद्वौरीवितिशाक्त्यइमान्तेकुत्सोजगतीमनुक्तंगायत्रंत्रैष्टुभं॥ १८ ७१
सूर्यस्तुत्युक्थ्येतृतीयेहनि ॥ सौर्यश्चतुर्दशपुरोरुचास्तिस्रश्चप्रतीको

त्काविभ्राड्बृहज्जगतीं विभ्राट्सौर्य उदुत्यं तिस्रः प्रस्कण्व आनो
गस्त्योयदद्यश्रुतकक्षःसुतंकक्षौतरणिःप्रस्कण्वस्ततसूर्ष्यस्यद्वेकुत्सो
वणमहाँ २ ॥ द्वेजमदग्निर्बृहती सतोबृहत्यौश्रायंतइवनृमेधोबृहती
मत्यद्यादेवाः कुत्सआङ्कृष्णोनहिरण्यस्तूपआङ्गिरसोनाख्यातर्ठसौ
र्यगायत्रंत्रैष्टुभं ॥ १९ ॥वैश्वदेवस्तुतिचतुर्थेहनि ॥ वैश्वदेव्यःपु
रोरुचएकादशषट्चप्रतीकोक्ताःप्रवावृजेवसिष्ठस्त्रिष्टुभइंद्रवायूबृह
स्पतिंद्वेमेधातिथिरधिनःकुसीदीकाण्वोग्नइन्द्रप्रतिक्षत्रइन्द्राग्नीमि

त्रावरुणाजगतीं काश्यपो वत्सारोऽस्मेरुद्राः प्रगाथोर्वांचोऽअद्यक्
र्म्मोगात्संमदोविश्वेअद्यलुशाधानाकोविश्वेदेवाःसुहोत्रोदेवेभ्योहि
वामदेवोजगतीमनुक्तंगायत्रंत्रैष्टुभं ॥ २० ॥ अथाऽनारभ्याधीतं
मंत्रगणं ॥ आर्वांकिपतृमेधादादित्ययाज्ञवल्क्यौदद्दशतुःप्रवायुंपंच
दशर्च्चः पुरोरुग्गणोद्वेचप्रतीकोक्ते प्रवायुमृजिश्वोमित्रर्ठंहुवेद्वेमधुछ
न्दामित्रं लिंगोक्तादस्राधुवाकवत्राश्विनींविदध्यदैन्द्रींकुशिकोनहि
स्पर्शं विश्वामित्रोवैश्वानरीमुग्राविघनिनैन्द्राग्नींभरद्वाजउपास्मै सौ

मींदेवलोसितोवा येत्वाविश्वामित्रोजानिष्ठाउग्रोगौरीवितिरातुवा
मदेवस्तृचमैन्द्रंत्वामिंद्रैंद्र्यौनृमेधःपथ्याबृहतीसतोबृहत्यौयज्ञोदेवा
नांकुत्सोदक्थेभिःसावित्रींजगतींभरद्वाजः२१॥प्रवीरयापंचदशर्च्चः
गुरोरुग्गणाः ॥ द्वेचप्रतीकोक्तेप्रवीरयावासिष्ठोवायव्यां काव्ययोरा
जानेषुदक्षास्तिरश्चीनःपरमेष्ठीं प्रजापतिर्भाववृत्तंतृचमारोदसींजग
तीं विश्वामित्रउक्थेभिर्वृत्रहंतमावासिष्ठउपनःसुहोत्रोवैश्वदेवीं ब्रह्मा
णमेगस्त्योद्वेइंद्रमरुत्संवादेतादिदाथर्वणोबृहद्दिवइमाउत्वाद्वेबृहत्यौ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मेधातिथिरयर्ठ्सहस्त्रंमेधातिथिःसतोबृहतीं ॥२२॥ आनस्त्वयोदश र्चः पुरोरुग्गणः ॥ चतुर्कचंप्रतीकचोदितंचानोवायव्यांजमदग्निरि न्द्रवायूसुसन्दृशैंद्रवायव्यांतापसऋषिगित्थामैत्रावरुणींजमदग्निरा यातमाश्विनींवसिष्ठःप्रैतुवैश्वदेवींकण्वश्चन्द्रमाअप्स्वैन्द्रीमाहुती परिणामवादिनींत्रितआस्योदेवंदेवंवोमनुर्वैवस्वतोवैश्वदेवीं दिवि पृष्ठोमृधऐन्द्रइन्द्राग्नीत्रपात्सुहोत्रोदेवासोहिमनुरपान्धमद्वेनूमेधो स्येन्मेधातिथिर्दशम्येकादश्यंत्याचसतोबृहत्यः शेषाबृहत्यःशेषा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बृहत्यः ॥ २३॥ इति सर्वानुक्रमणीयेतृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥
यज्जाग्रतःषड्टचंमानसंत्रैष्टुभर्ठशिवसंकल्पः ॥ पितुन्नूष्णिहमग
स्त्योन्नस्तुतिमान्विच्चतुर्ऋचमानुष्टुभं द्वयोरनुमितिर्द्वयोः सिनीवा
लीसरस्वत्यौ सिनीवालीपृथुष्टुके द्वेगृत्समदस्त्वमग्ने द्वेआग्नेय्यौजग
त्यौहिरण्यस्तूपआंगिरसउत्तानायांद्वेदेवश्रवादेववातश्चभारतावा
द्यात्रिष्टुब्द्वितीयानुष्टुप्प्रमन्महेनोधाव्यृचमैन्द्रंत्रैष्टुभमिच्छन्तित्वा
व्यृचमैन्द्रंत्रैष्टुभमेवदेवश्रवादेववातश्चभारतौ ॥१॥ अषाढंयुत्सु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गोतमः ॥ चतुर्कंचैंत्रैष्टुभर्ठंसौम्यमष्टोव्यरव्यच्चतुर्कंचैंत्रैष्टुभर्ठंसा
वित्रमांगिरसोहिरण्यस्तूपो द्वितीयाजगत्युभापिबतुमाश्विनंतृचमु
भापिबतं प्रस्कण्वोगायत्रीमभस्त्वतीमश्विनात्रिष्टुभौ कुत्सआरात्रि
पथ्यावृहतीर्ठं रात्रिदेवत्यां काशिपाभरद्वाजदुहितो षस्तदुषस्यांपरो
ष्णिहंगोतमः प्रातरग्निंवसिष्ठःसप्तर्चमाद्याजगतीबहुदेवत्यापंचभग
देवत्यास्त्रिष्टुभोंत्योषस्याः२पूषन्तवसुहोत्रः॥पथस्पथःपरिपतिमृजि
श्वैतेपौष्ठ्यौगायत्रीत्रिष्टुभौत्रीणिपदावैष्णव्यौगायत्र्यौ मेधातिथि

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

घृतवती भुवनानां भरद्वाजो द्यावापृथिव्यां जगतीं येनो लिंगोक्तदेव
तां त्रिष्टुभं विहव्य आ नासत्या हिरण्यस्तूप आश्विनी मे षवो मारुतीं त्रि
ष्टुभमगस्त्यः सहस्तोमा ऋषिसृष्टिप्रतिपादिकां त्रिष्टुभं यज्ञः प्राजाप
त्य आयुष्यं वर्चस्यं तृचं दक्ष उष्णिक शक्करी त्रिष्टुभो हिरण्यस्तुतिरुतन
ऋत्विजो वहुदेवत्या त्रिष्टुभ मिमां गिरः कूर्मो गार्त्समद आदित्यदेवत्यां
त्रिष्टुभ दंसप्तऋषयो ध्यात्मवादिनी जगत्युत्तिष्ठं तृचो ब्राह्मणस्पत्य ब्रा
ह्ये बृहत्यौ कण्वो घोरो त्यां त्रिष्टुभं गृत्समदो य इमा चतुर्कर्च प्रतीकोक्तं॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

॥ ३ ॥ अपेतोध्यायः ॥ पित्र्यआदित्यस्यदेवानांवाद्यागायत्रीप सू.अ. ४
रंयजुःसवितातेगायत्रीवायुःपुनातुचत्वारिलिंगोक्तानि ॥ सविताते
गायत्रीपरंमृत्योसंकसुकस्त्रिष्टुभंमृत्युदेवत्याॐशंवातोऽनुष्टुप्बृहत्यौ
वैश्वदेव्यावश्मन्वतीसुर्चीकस्त्रिष्टुभवैश्वदेवी मपाघंलिंगोक्तदेवताम
नुष्टुभॐशुनःशेपोदुःष्वप्ननाशनीमनड्वाहमानडुह्यनुष्टुबिमंजीवेभ्यः
संकसुकोमृत्युदेवत्यां त्रिष्टुभमायुष्मानग्नआग्नेयींत्रिष्टुभंवैखानसःप ७८
रीमेनुष्टुभमैंद्रींभारद्वाजः शिरिंबिठः क्रव्यादमग्निंत्रिष्टुभमानेयींदम

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नोवहव्वपांजातवेदसीत्रिष्टुप्स्योतापृथिवीमेधातिथिः पार्थिवींगाय
त्रीमस्मात्त्वमाग्नेयींगायत्र्यनिरुक्ता ॥ ४ ॥ ऋचंवाचंपंचाध्यायीं
॥ दध्यङाथर्वणोददर्शाग्निकाश्वमेधिकवर्ज्जमाद्योध्यायः ॥ शांत्य
र्थोवैश्वदेवत्र्याद्यानियजूंषिषन्मेबार्हस्पत्यापंक्तिःकयात्वमैंद्र्यनि
रुक्तागायत्रींद्रोविश्वस्याविराड्द्विपदाशन्नोद्वे अनुष्टुभावहानिद्विपदा
गायत्रीशन्नइन्द्राग्नीत्रिष्टुब्गायत्र्यावंत्याशीर्द्यौः शांतिर्यजूंषिनम
स्तेअस्त्वनुष्टुभौतच्चक्षुःपुरउष्णिक्सौरी ॥ ५ ॥ आददेनारिरस्यभ्रिदै

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

वतम् ॥ देवीद्यावापृथिव्यंदेव्योवम्र्योवल्मीकवपेयत्यग्नेवराहविहत सू.अ.

मिंद्रस्यौजआदाराःप्रैतुमखस्याश्वस्यज्ञंवेथमायदेवस्त्वार्चिरसिघ ४

र्मदेवत्यानियोघर्मसआदित्योयएषतपत्यनाधृष्टापुरस्तात्सप्तपार्थि

वानियजमानाशीर्मधुप्राणदेवत्यानि गर्भोदेवानामवकाशामामाहि

ठंसीरित्येतदंताघर्मदेवत्याधर्तादिवऊर्ध्वंबृहत्यपश्यंगोपांत्रिष्टुभंदी

र्घतमात्हदेत्वापरोष्णिक्त्वष्टेमन्तःपत्न्याशीरहःकेतुनायजुषीघर्मदेव ७

त्ये ॥ ६ ॥ आददेदित्यैरज्जुः ॥ इडएहिगौर्यस्तेत्रिष्टुभंदीर्घतमाइन्द्राश्वि

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

नावैश्वदेवानिसमुद्रायत्वावातनामानिस्वाहाघर्मायघर्मदेत्येविश्वा
आशाश्राश्विन्यनुष्टुबादिविधाघर्मदेवत्यमश्विनाघर्ममुष्णिगपातां
ककुबमेन्द्रयस्मेखरःस्वाहापूष्णेसप्तलिंगोक्तदेवतानिस्वाहासंप्रयोदे
वत्यंमधुहुतंघर्म्मौभीमं गायत्री बृहत्यावनवसानेअतिशक्करी वाग्ने
यी समस्ताऽयवसानायातेघर्मक्षत्रस्यबृहतीचतुःस्वाक्तिर्महाबृहती
घर्मैतदनुष्टुबाच्चिकृदत्परोष्णिग्यावतीद्यावापृथिवीदधिघर्मोमयित्य
त्पंक्तिर्यजमानाशीःपयसोरेतोगायत्र्यनवासानात्विषःसंवृग्दाधिघ

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

मौनुक्तंधर्मदैवतं ॥ ७ ॥ स्वाहाप्राणेभ्योमांत्रवर्णिकयोर्देवता ॥ स्तृ ४
मनसःकाममनुष्टुब्यजमानाशीः श्रीर्देवताप्रजापतिःसंभ्रियमाणो
यथाकालं प्रायश्चित्तदेवताःसवितापथमेहन्प्रत्यहंक्रमेणोग्रश्चमारु
तीगायत्रीविमुखाख्योमंत्रोग्नौविनियुक्तस्तस्मादाग्निकऽएवास्य
ऋषिःपरमेष्ठीप्राजापत्योवाग्निर्ठंहृदयेनाश्मेधिकानित्रीणितंत्रोक्तए
वऋषिर्लोमभ्यःस्वाहेतिप्रायश्चित्ताहुतयोद्विचत्वारिंशत् ॥ ८ ॥
ईशावास्यमात्मदेवत्यत्रानुष्टुभोध्यायः ॥ अनेजदेकंत्रिष्टुप्

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

सपरिजगतीवायुरनिलंयजुषीॐ ३ मितिपरमाक्षरस्य योगिना
मालम्बभूतस्यपरस्य ब्रह्मणः प्रणवाख्यस्यास्थूलादिगुणयुक्तस्य
ब्रह्मऋषिर्छंदोगायत्रंपरमात्मादेवताब्रह्मारंभेविरामेचयागहोमादिषु
शांतिपुष्टिकर्मसुचान्येष्वपिकाम्यनैमित्तिकादिषुसर्वेषुविनियोगो
स्यक्तोत्रिभिर्य्यजुर्भिरंते यज्ञान्योगी स्मारयत्यग्नेनयान्तनम
स्कारोक्तिर्हिरण्मयेनादित्योपासनमो ३ मितिनामनिर्देशोब्रह्मणः
खंब्रह्मेत्याकाशरूपमन्तेब्रह्मध्यायेत् ॥ १ ॥ अथातश्छन्दोदेवता॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

गायत्र्या अग्निरुष्णिहः सविता नुष्टुभः सोमो बृहत्या बृहस्पतिः पंक्तेर्वरु
णस्त्रिष्टुभ इन्द्रो जगत्या विश्वेदेवा विराजो मित्रः स्वराजो रुणोति छन्द
सः प्रजापतिर्विछन्दसो वायुर्द्विपदायाः पुरुष एकपदाया ब्रह्मा सर्वांक्षि
च आग्नेय्यः सर्वाणि यजूंषि वायव्यानि सर्वाणि सामानि सौराणि
सर्वाणि ब्राह्मणानि च स्वाहाकारस्याग्निर्वषट्कारस्य विश्वेदेवाः कर्मा
रंभे मंत्राणां देवता वेदितव्याः संन्यस्य मनसि देवतां ततो हविर्हूयते दे
वतामविज्ञाय यो जुहोति देवास्तस्य हविर्न जुषन्ते स्वाध्यायमपि यो

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

धीतेमंत्रदेवतज्ञःसोमुष्मिँल्लोकेदेवैरपीडयतेतस्माच्चदेवतावेद्यामंत्रेमं
त्रेप्रयत्नतोमंत्राणांदेवताज्ञानान्मंत्रार्थमधिगच्छतिमंत्रार्थज्ञानात्तु
विधूतपाप्मानाकमभ्येतिनहिकश्चिदविज्ञाययाथातथ्येनदेवताः
श्रौतानां कर्मणां विप्रः स्मार्तानां चाश्नुतेफलम् ॥ १० ॥ अनादि
ष्टमध्वरादौ ॥ सर्वांतकर्माणिपरिभाषितंमंत्रगणंवक्ष्यामःसर्वमाग्ने
यंगायत्रंगौतमीयर्ठंसर्वर्ठंसावित्रमौष्णिहंभारद्वाजीयर्ठंसर्वर्ठंसौ
म्यमानुष्टुभमाथर्वणिकर्ठंसर्वंबार्हस्पत्यंबार्हतमाङ्गिरस ठं सर्ववारु

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

णंपांक्तमालंबायनीय ठं सर्वमैंद्रंत्रैष्टुभंयाज्ञवल्कीय ठं सर्वमादित्य
देवतंजागतंकौत्सम् ॥ ११ ॥ ज्योतिष्टोमेदीक्षाप्रभृति ॥ वक्ष्यामो
दीक्षायांभृगुरग्नाविष्णुगायत्रीप्रायणीय आंगिरसोदितिरुष्णिकत्रये
विश्वामित्रःसोमोनुष्टुबातिथ्येवसिष्ठोविष्णुर्बृहतीप्रवर्ग्यै कश्यप
आदित्यपङ्क्तिरुपसत्स्वात्रेयउपसद्देवतात्रिष्टुबग्नीषोमीयेगस्त्योग्नी
षोमौजगतीप्रायणीयेतिरात्रआग्निवेश्योहोरात्रेअतिजगतीचतुर्विं
ठं शत्यहेसौकरायणः संवत्सरःशक्वर्यभिप्लवेषडहेसौपणोर्द्धमासामा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

साश्वातिशक्करीपृष्ठ्येषडहेसायकायनकृतवोष्टिरभिजितिप्रियघृतो
ग्निरत्याष्टिः स्वरसामसुसरस्वत्यापोधृतिर्विषुवतिरौहिणायनआ
दित्योतिधृतिर्विश्वजितिसौभरइंद्रःकृतिर्गोत्रायुषोबाष्कलिर्मित्रा
वरुणौप्रकृतिर्दशरात्रआचार्यो विश्वेदेवाआकृतिर्द्वादशरात्रिकेपृ
ष्ठ्ये षडहेभाल्लवेयोदिशोविकृतिश्च्छन्दोमेषुशौल्वायनइमेलोकाः
संकृतिर्दशमेहनिपराशरसंवत्सरोभिकृतिर्महाव्रतेशैलिनःप्रजापति
रुत्कृतिरुदयनीयेतिरात्रेभौवायनोवायुश्छन्दांसिसर्वाणि॥ १२॥

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

स.नु. ऋषिभिरुपलक्षितंवाक्यं ॥ ऋषयश्छंदोभिरुपलक्षितादेवतामंत्रव
८० र्णादृग्यजुषयोर्विनियोगतश्चविज्ञेयाः सर्वमेतच्छन्दोदैवतमार्षंच
विज्ञाययत्किंचिज्जपहोमादिकरोतितस्यफलमश्नुते ब्रह्मयज्ञारंभेय
थाविधिस्नात्वाछन्दःपुरुषमेनोनिर्णोदन ॐ शरीरंन्यसेत्तिरुर्षेग्निल
श्वमसऊर्द्ध्वबुध्नस्तस्याक्षिणीगोतमभरद्वाजौ श्रोत्रेविश्वामित्रजमद
ग्नी नासिकेवासिष्ठकश्यपौ वागत्रिर्गायत्रींछंदोग्निर्देवताॐशिरसि ८०
विन्यसेदेवमेवोष्णिहॐसवितारं ग्रीवास्वनूकेबृहतीं बृहस्पतिं

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

बाह्वोर्बृहद्रथन्तरेद्यावापृथिर्व्यामध्येत्रिष्टुभमिन्द्रंठं श्रोण्योर्जग
तीमादित्यं मेंढ्रेतिछंदसंप्रजापतिंपायौयज्ञायज्ञियंवैश्वानरमूर्वोरनु
ष्टुभंविश्वान्देवानष्टीवतोः पंक्तिंमरुतःपादयोर्द्विपदांविष्णुं प्राणे
षुविछंदसंवायुन्यूनातिरिक्तेष्वङ्गेषुन्यूनाक्षरं छंदश्चापोदेवतेत्येव ठं
सर्वांगेषुयोजयित्वावेदमयः संपद्यतेशापानुग्रहसमर्थोभवति ब्राह्मं
तेजश्चवर्द्धतेनकुतश्चिन्द्भयंविन्दतऋङ्मयोयजुर्मयःसाममयस्तेजोम
योब्रह्ममयोमृतमयःसंभूयब्रह्मैवाभ्येतितस्मादेतन्नाब्रह्मचारिणेनात

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

पास्विनेनासंवत्सरोषितायनाप्रवक्रेनुब्रूयादनेनाधीतेनचांद्रायणा
ब्दफलमवाप्नोत्यनेनचसम्यग्ज्ञानेनब्रह्मणःसायुज्यंसलोकतामा
प्नोत्याप्नोति ॥ १३ ॥ इतिसर्वानुक्रमणीयेचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥
अथछंदांसिगायत्र्युष्णिक् ॥ अनुष्टुब्बृहतीपंक्तित्रिष्टुब्जगत्यतिज
गती शक्वर्यतिशक्वर्यष्टयत्यष्टिधृत्यतिधृतयः कृतिप्रकृत्याकृतिविकृ
तिसंकृत्यभिकृत्युत्कृतयश्चतुर्विंशत्यक्षरादीनिचतुरुत्तराण्यूना
धिकेनैकेननिचृद्भुरिजौ द्वाभ्यांविराट्स्वराजौ पादपूरणार्थंतु क्षैप्र

For Private and Personal Use Only

संयोगैकाक्षरीभावान्व्यूहेदाद्येतुसप्तवर्गैपादविशेषात्संज्ञाविशेषा
स्ताननुक्रामंत एवोदाहरिष्यामो विराड्रूपाविराट्स्थानाश्चबहूना
मपित्रिष्टुभ एवेत्युद्देशस्तत्रदशैकादशद्वादशाक्षराणांवैराजत्रैष्टुभजा
गताइतिसंज्ञाअनादेशेष्टाक्षराः पादाश्चतुष्पदाश्चर्चः ॥ १ ॥ प्रथमं
छन्दस्त्रिपदागायत्री॥पंचकाश्चत्वारःषट्कश्चैकश्चतुर्थश्चतुष्कोवापद
पंक्तिःषट्सप्तैकादशाउष्णिग्गर्भा स्त्रयः सप्तकाःपादनिचृन्मध्यमःष
ट्कश्चेदतिनिचृद्दशकश्चेद्यवमध्या यस्यास्तुषट्सप्तकाष्टकाःसावर्द्धमा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

ना विपरीताप्रतिष्ठा द्वौषट्कौसप्तकश्चेति-हसीयसी ॥ २ ॥ द्वितीयमु
ष्णिक्त्रिपदांत्योद्वादशकस्त्राद्यश्चेत्पुरउष्णिङ्मध्यमश्चेत्ककुप्त्रैष्टुभ
जागतचतुष्काःककुम्न्यंकुशिरैकादशिनोःपरःषट्कस्तनुशिरामध्येचे
त्पिपीलिकमध्याद्यःपंचकस्त्रयोष्टकाअनुष्टुब्गर्भाचतुःसप्तकोष्णिगे
व ॥ ३ ॥ तृतीयमनुष्टुप्चतुष्पदाथपंचपंचकाःषट्कश्चैकोमहापदपं
क्तिर्जागतावष्टकश्चक्रातिर्मध्येचेदष्टकः पिपीलिकमध्यानवकयोर्म
ध्येजागतःकाविराण्नववैराजत्रयोदशैर्नष्टरूपादेकास्त्रयोविराडेका

For Private and Personal Use Only

दशकावा ॥ ४ ॥ चतुर्थंबृहतीतृतीयोद्वादशकआद्यश्चेत्पुरस्ताद्बृहती
द्वितीयश्चेन्न्यंकुसारिण्युरोबृहतीस्कंधोग्रीवीवांत्यश्चेदुपरिष्टाद्बृहत्य
ष्टिनोर्मध्येदशकौविष्टारबृहती त्रिजागतोर्द्ध्वबृहती त्रयोदशिनोर्मध्ये
ष्टकःपिपीलिकमध्यानवकाष्टकैकादशाष्टिनोविषमपदाचतुर्नवका
बृहत्येव ५ ॥ पंचमंपांक्तिःपंचपदाऽथचतुष्पदाविराट्दशकात्रयु
जौजागतौसतोबृहतीयुजौचेद्विपरीताद्योचेत्प्रस्तारपंक्तिरंत्यौचेदा
स्तारपंक्तिराद्यांत्यौचेत्संस्तारपङ्क्तिर्मध्यमौचेद्विष्टारपांक्तिः। ६। षष्ठं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

त्रिष्टुप्त्रैष्टुभपदाद्वौतुजागतौयस्याः साजागतेजगतीत्रैष्टुभेत्रिष्टुब्वै
राजौजागतौचाऽभिसारिणी नवकौवैराजस्त्रिष्टुभश्चद्वौवावैराजौनव
कस्त्रैष्टुभश्चविराट्स्थानैकादशिनस्त्रयोष्टकश्च विराड्रूपाद्वादशिनस्त्र
योष्टकश्चज्योतिष्मतीयतोष्टकस्ततोज्योतिश्चत्वारोष्टकाजागतश्च
महाबृहतीमध्येजागतश्चेद्यवमध्याद्यौदशकावष्टकास्त्रयःपंक्त्युत्तरा
विराट्पूर्वावा ॥ ७ ॥ सप्तमंजगतीजागतपदाष्टिनस्त्रयःस्वौचद्वौम
हासतोबृहत्यष्टकौसप्तकःषट्कोदशकोनवकश्चषडष्टकावामहापंक्तिर्मा

For Private and Personal Use Only

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

For Private and Personal Use Only